

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

לצדיקים לנאי. ויפ"ת כתב שצ"ל ד"א שטיהרה הבית וכן הוא בילקוט. שטהרה הבית כצפור. המטהר המצורע. וטהרת הבית היינו שכולם נתגיירו ע"י משה [יפ"ת]. לג [מ] ואין ויואל אלא לשון שבועה. כדאיתא בנדרים

שטהרה הבית כצפור. שמלקט כל פירור אפילו קטן מאד עד שנשאר המקום נקי וגוי' הילקוט בשם מדרש אבכיר מיד יצתה צפורה כצפור והביאתו וי"א שטהרה כל בית אביה בדם הצפור עכ"ל. (וע' מ"כ שכוון לשני פירושים אלו). והכוונה בפ"י הב' כמו

ס"ה ויאמר ה' אל משה במדין במדין נדרת לך החר נדרך במדין וע"ש ברש"י וכן וישב אל יתר חותנו שהלך להתיר שבועתו כדלקמן ודרש ויואל לשון אלה והוא מורכב מן רצון ושבועה ביחד. שאוסר א"ע ברצון להיות שמה. יודע אני שיעקב כו'. דאלי"כ מהיכא תיתי שיברח ממנו. אלא לפי שראה שהלך בדרכי ילך כדלעיל. חשב שגם בזה יקב בדרך יעקב ויברח [תנ"ן]. קבל עליו ללון. דאי לשון שבועה ה"ל למימר ויואל יתרו את משה כמו ויואל שאול את העם. לכן דרש שקאי על משה שנתרצה ללון לינת לילה אחת [תנ"ן]. שנאמר ויואל נא ולין. יליף דרצון זה הוא רצון לינה מנ"ש ההואל. ופי' לשבת ישיבת עראי ללון הלילה [יפ"ת]. לשון התחלה. וכדאיתא באגדת שמואל פרק ט"ו כי הואיל ה' לעשות אתכם לו לעם אין הואלה אלא תחלה כמד"א [שמואל ב' ז'] ועתה הואל וברך את בית עבדך וגו'. ופירש ויואל משה לשבת את האיש להניחו מעמלו [מלשון שבת וינפש] כי הוא קבל לרעות צאנו וכבר התחיל דברך [יפה תואר]. כיון שנשא בתו התחיל וקבל עליו כו'. שזה דכתיב ויתן לו את צפורה פירושו וכבר נתן לו ור"ל לא כמו שעשה לבן שלא נתן בתו ליעקב כי אם אחר עבודתו שלא האמין את יעקב. אבל יתרו נתן תחלה בתו למשה ואח"כ התחיל וקבל עליו לרעות את צאנו. דרך הצדיקים כו'. כי להיותם צדיקים מזכירים הנסים להודות לה' כדמסיק. והצליחו משם. משום שדרך העולם שלא להניח את הגר לשום פרנסה והצליחה ואף על פי כן הצליחו הקדוש ברוך הוא למשה.

שְׁמָה צְפוּרָה שְׁטִהְרָה הַבַּיִת כְּצִפּוֹר.

לֵג [ב, כ] וַיּוֹאֵל מֹשֶׁה, פִּהֲרִי יְהוּדָה

אוֹמֵר שְׁנִשְׁבַּע לִּי. וַאֲיִן וַיּוֹאֵל אֵלָא

לְשׁוֹן שְׁבוּעָה שְׁנֵאמַר (ש"א יד כד)

וַיּוֹאֵל שְׂאוּל אֶת הָעָם. וְלָמָּה

הַשְּׁבִיעוּ, אָמַר לוֹ יוֹדַע אָנִי

שְׁיַעֲקֹב אֲבִיכֶם כְּשֶׁנָּתַן לוֹ לֶכֶן

בְּנוֹתָיו נָטְלָן וְהֵלֵךְ לוֹ חוּץ מִדְּעֵתוֹ,

שְׂמָא אִם אֵהָן לָךְ אֶת בְּתֵי אֵתָה

עוֹשֶׂה לִּי כֶּךָ, מִיָּד נִשְׁבַּע לוֹ וְנָתַן

לוֹ אֶת צְפָרָה. וְרִי נְחֻמָּה אָמַר

קִבַּל עָלָיו לָלוֹן עִמּוֹ וַאֲיִן וַיּוֹאֵל

אֵלָא לְשׁוֹן לִינָה שְׁנֵאמַר (שופטים יט ו)

הוֹאֵל נָא וְלִין. וְרַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם

לְבָרְכָה אָמְרוּ קִבַּל עָלָיו לְרֵעוֹת

אֶת צֵאנֵנוּ וַאֲיִן וַיּוֹאֵל אֵלָא לְשׁוֹן

הַתְּחִלָּה בִּינוֹן שְׁנֵשָׂא בְּתוֹ הַתְּחִיל

וְקִבַּל עָלָיו לְרֵעוֹת אֶת צֵאנֵנוּ. [ב, כב]

וְתֵלֵד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ גֵרְשָׁם.

דְּרַךְ הַצְּדִיקִים לְשׁוֹם שֵׁם לְבָנֵיהֶם

לְעֵנָן הַמֵּאֲרָע. בְּיוֹסֵף מֵהוּ אוֹמַר

וַיִּקְרָא שֵׁם הַבְּכוֹר מְנַשֶּׁה. וְאֵת שֵׁם

הַשְּׁנַי קָרָא אֶפְרַיִם, כְּדִי לְהַזְכִּיר

אֶת הַנְּסִים שְׁעָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ

הוּא עִמּוֹ. אֵף מֹשֶׁה קָרָא שֵׁם בְּנוֹ

גֵרְשָׁם, עַל הַנֶּס שְׁעָשָׂה לוֹ ה'

שֶׁגַר הָיָה בְּאֶרֶץ נִכְרִיָּה וְהַצְּלִיחוֹ

הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִשָּׁם.

לֵד [ב, כג] וַיְהִי בַיָּמִים הַרְבִּיבִים הָהֵם,

שמה צפורה שטהרה הבית כצפור. חלילה שהרי כאן מצא הצלה ומנוחה אשה טובה ובנים ע"כ דורש ע"פ מדה ט' אע"פ שהייתי כאן גר ועכ"ז

הצליחני כאן שע"פ מדה י"ז כיוסף וכדומה דורש כאן מדה ט'. אך לשיטת המכילתא ריש יתרו שהתנה יתרו עמו

שהבן הראשון יהיה לעבודת גולוים ע"ש יתכן שקראו משה גרשום על גירותו שהוכרח להתרצות וע"כ זכר הנס על

בן השני ולא על הראשון. לד בימים הרבים. הוקשה לו מ"ש בימים הרבים והם וימת וכו' וכי בימים רבים מת ועוד

מתנות כהונה

לג [יודע אני גמלי] לשון התחלה. כו"ל הוואל משה נאל. ויקרא שמו גרמלין. להזכיר את הנסים. כמנון כי נשי חלסים וגו' כי הפני וגו'.

וכן נראה שהיה נירסת המ"כ. וכי"ב בילקוט בשם אבכיר ע"ש לג אלא לשון התחלה. כד"א הואיל משה באר. הואלתי לדבר אל ה'. נכריה והצליחו הקדוש ברוך הוא משם כצ"ל.

חידושי הרד"ק

וכן נראה שהיה נירסת המ"כ. וכי"ב בילקוט בשם אבכיר ע"ש לג אלא לשון התחלה. כד"א הואיל משה באר. הואלתי לדבר אל ה'. נכריה והצליחו הקדוש ברוך הוא משם כצ"ל.

חידושי הרש"ש

לג שם בנו גרשום והצליחו הקדוש ברוך הוא ימים של צער כו'. ובויק"ר פ"ט הגי' וכי רבים היו כו'. משם. בידי משה הגי' והצליחו. לד בימים הרבים ההם לכאורה תמוה דהלא באמת היו רבים דלר"ג לעיל דבן מ' חודפס מאתר אוצר החכמה

מסורת המדרש
פה נדרים ק"ה. מכילתא יתרו פ"א. ספרי ל"ב. וספרא כ"ו. מנחם לאן ק"י י"ג.

אמרי יושב
לג ור' נחמיה אומר קבל עליו לשון ל"ב. ואח"כ נמשך שנתן לו צפורה לאשה.

נחמד לראיה

לג ויואל משה. ר' יהודה אומר שנשבע לו ואין ויואל אלא לשון שבועה שנאמר ויואל שאול וכו'. הנה לפי פשוטו הוא ענין לז"י ומפניו כמו ויואל ללכת כי לא נסה (ש"א ע"ל) וכמו הר"ק צטו"ס יאל ו"ל. ופירוש ויואל ללכת ראה ללכת לנסות צנזור כי לא נסה מימיו ללכת באלה וכאשר ראה כי היו כנדים עליו הסירם מעליו עכ"ל. ומה שאמר ר"י אין ויואל אלא לשון שבועה. ר"ל אין ויואל האומר לאן אלא לשון שבועה. ומכילתא ראה מן ויואל שאול שמנינו צנזוקים אחר שהוא ג"כ לשון שבועה ודו"ק.

ידי משה

לג ויואל משה ר' יהודה אומר שנשבע לו. שלא ילך חוץ מדעתו ור"ג אומר אין ויואל אלא לשון לינה במאי קמפלגי נ"ל לפי דאית' בנדרים ויאמר ה' אל משה במדין נדרת והתיר נדרך במדין כי המשיב את חבירו אין מתירין לו בלתי דעת המשיב אמנם ביד ס"י רכ"ח אי' שלצורך מצוה מתירין אף בלי דעת המשיב וי"א פליגי שם וסברתם הוא מכת משה שהלך למדין להתיר לו יתרו והרי לדבר מצוה היה אלא ע"כ אף לדבר מצוה אין מתירין בלתי ידיעת המשיב א"כ בהנהו שתי דעות נ"ל קמפלגי ר"י ור"ג.

ליקוטים

לג לשון לינה. לכאורה הלא לשון זה מורה רק על רצון, וכי בעבור שנכתב הרצון אצל לינה נאמר ג"כ כאן שפירושו ל לינה, והנראה דלפי דעתם נבדל שם וואל משם רצון ששם וואל הונח רק על הרצון לשעה ולכן נאמר אצל לינה לשון זה, כאומר רצה נא מעם ולין אתנו פה עת מעם, וא"כ צדקו ובריהם שגם כאן באורו כן ולכן דרשו ג"כ לשון התחלה שהוא עת מעם שיעשה התחלה מעשה לרעות את הצאן. ה כיון בזה. כי ידע שעל ידו יברך ה אותו כמו שהיה כיעקב שבגללו בירך לצאן לבן (אשד הנחלים).

מבילתא פרשת יתרו

שגרשה והרי גרושה חסורה לכהן, נראה דאפי"ג דמשה רבינו כהן היה כדליתא בזבחים ק"ב היינו רק לגבי עבודה ואכילת קדשי קדשים, אבל גרושה לא נאסרה לו, דבני אהרן כתובין בפרשה, כדלמך ר"ג צר יתקן בזבחים שם לגבי מרחות נגעים דאפי"ג דמשה כהן היה אפי"ג לא היה רואה את הנגעים דאהרן ובניו כתובין בפרשה נגעים, הי"ג בפרשה דואשה גרושה מאישה לא יקחו כתוב אמור אל הכהנים בני אהרן, ואפי"ג משה לא היה מוזכר בזה:

לפיכך הקדים המלאך להרוג את משה. מדמסמך ליה להא שנסבע משה ליתרו שהנן שיהיה חולה יהיה לגיז, משמע דהאי תנא קסבר דתכרת את ערלת צנה היינו גרסום שעליו נסבע משה ליתרו שלא למוטו, והכי ליתא להדיא בתרגום יונתן ובעא למקטליה מן צגלל גרסום צריה דלא הוי גזיר על עיסק יתרו חמוי דלא שפיקה למגזריה צרם אלעזר היה גזר בתנאה דלחגוי תרויבין ע"כ, וכן פירש צעטל הטורים שפורה מלה את גרסום, מיהו צמדש רבה מצואר דהאי ותכרת את ערלת צנה היינו אלעזר, דהכי גרסינן התם ויהי בדרך במלון וכו' לפי שהיה בדרך ונתעלל למוט אלעזר צנו מיד ויפגסכו ה' ויבקש המיתו ע"כ, וכן פירש רש"י ויבקש המיתו למשה לפי שלא מל את אלעזר צנו, והכי משמע מפירוש רש"י צנדרים ל"ב ע"א דקאי על אלעזר, ובזו"ר פרשת שמות פירש צנדרים המכילתא צמ"ש לפיכך הקדים המלאך להרוג את משה הוא משום שלא מל את אלעזר צנו, והא דמסמך ליה להא דנסבע משה ליתרו כתב זו"ר דשבעת

משה ליתרו היה על הכל שמשה נסבע נמי שהנן השני יהיה לשמים, ולפי שבער על השבועה לפיכך בקש המלאך להרוגו, אבל בלאו זכ לא היה העונש כ"כ על שביטל מצות עשה עכ"ל, אמנם ממהני נדרים ל"א ע"ב ומהצרייתא דקמן דאפי"ג יבואשע בן קרח גדולה מילה שלא נתלה למשה, משמע דמחמת ביטול מ"ע דמילה הוא דבקש המלאך להרוג את משה:

רבי אלעזר המודעי אומר בארץ נכריה אמר משה הואיל וכל העולם עובדי עבודה זרה אני אעבוד לפני מי שאמר והיה העולם **שבשעה שאמר משה ליתרו תן לי צפורה בתך לאשה אמר לו יתרו קבל עליך דבר זה שאומר לך ואני נתנה לך לאשה אמר לו מהו אמר לו בן שיהיה תחלה יהיה לעבודה זרה מכאן ואילך לשם שמים וקבל עליו אמר לו השבע וישבע לו שנאמר ויואל משה (שמות ב).** אין אלה אלא לשון שבועה שנאמר ויואל שאול את העם לאמר (ש"א י"ה) וכתוב ויאמר נעמן הואל וקח ככרים (מ"ב ה) לפיכך הקדים המלאך להרוג את משה מיד ותקח צפורה צר ותכרת את ערלת בנה וגוי וירף וגוי. רבי אלעזר בן עזריה אומר מאוסה ערלה שנתגנו בה רשעים שנאמר כי כל הגוים ערלים וכל בית ישראל ערלי לב (ירמיה טו). רבי ישמעאל אומר גדולה מילה ששלש עשרה בריתות נכרתו עליה. רבי יוסי הגלילי אומר גדולה מילה שדוחה את השבת החמורה שחייבין עליה כרת. רבי יהושע בן קרחה אומר גדולה מילה שלא נתלה זכות למשה עליה מלא שעה. רבי נחמיה אומר גדולה מילה שדוחה את הנגעים. רבי אומר גדולה מילה [שכל המצות שעשה אברהם אבינו לא נקרא תמים עד שמל שנאמר התהלך לפני והיה תמים (בראשית יז).] ר"י בן קרחה אומר גדולה מילה שכל זכיותיו של משה לא עמדו לו בשעת דחקו. כשאמר לו המקום לך והוצא את עמי בני ישראל ממצרים ועל שנתעצל במילה שעה אחת בקש המלאך להרגו שנאמר ויהי בדרך במלון. רבי יוסי אומר חס ושלום לאותו צדיק שנתעצל במילה שעה אחת אלא דרש משה [א] [קל וחומר] ימול ויצא הרי סכנת נפשות ישהה ימול המקום אמר לו לך והוצא את עמי ישראל ממצרים אלא [ב] ((שנתרשל) [שנתעצל]) בלינה קודם המילה לכך בקש המקום להרגו שנאמר ויהי בדרך במלון וגוי. רבי

צלי"ת ועשה וס"ל לרי נחמיה דרצוחא הוא מה שדוחה את הנגעים משום שרעת חמורה שדוחה את העבודה ועבודה זרה את השבת: צלי"ת קודם המילה. שנתעסק לתקן מקום לינה תחלה ואפי"ג נתעסק במילה והיה לו להתעסק במילה תחלה משום זריזין מקדימין למצות ופליג על ר' יהושע בן קרחה דאמר שנתעצל משה במילה דמשמע שאחר מצות מילה כמה ימים ולא מל את צנו שצכל יום ויום עובר צמ"ע דמילה וע"ז אמר ח"ו לאותו לדיק

לא שיעבור במצות עשה אלא עד אותו היום היה פעור מלמוטו מחמת סכנת נפשות וצואתו היום היה ראוי למוטו כמו שכתב הר"ן צנדרים ל"ב שהמלון היה סמוך למצרים וצאורחא פורתא ליכא סכנתא וכשמאחר צואתו היום אינו מצטל המצוה שהרי כל יומו זמנו הוא אלא מחמת זריזין מקדימין למצוה היה לו למוטו תיבך והוא נתעסק במלון תחלה:

וצא לאפוקי מדברי ר"א המודעי דריש נכריה ארץ שנתכרו להשי"ת שעובדים עבודה זרה ובזו"ר פירש נכריה היתה לו ודאי דקאי על לפורה וקסבר ר' יהושע שלא גיירי ר"א המודעי סבר שגיירי קודם שנשאה ע"כ ופירושו דחוק דאיך יפרנס ר' יהושע רישא דקרא דכתוב ארץ נכריה ואי קאי על לפורה מאי ארץ דקאמר קרא ותו קשה דבש"ס ע"ז כ"ז ליתמר מילה בעכו"ם פסולה ואם נפרש דלפורה נכרית היתה אמאי לא פריך עלה אליבא דר"י מהא דכתוב ותקח לפורה צר וגוי והלא נכרית היא כדפריך התם על מ"ד מילה צאשה פסולה מהאי קרא דכתוב ותקח לפורה צר ותכרת את ערלת צנה: ר"א המודעי אומר צאצא נכריה אמר משה וכו'. ר"א מפרש ארץ נכריה ארץ נכר יכ כלומר עובדי ע"ז שנתכרו להשי"ת וכדמסיק אמר משה הואיל וכל העולם עובדי ע"ז וכו' ובמכילתא דרשב"י גרסינן הכי ר"א המודעי אומר ארץ נכריה שכל העולם עובדין ע"ז וכו': יהיה לעבודה זרה. כתב צחוקיני דלאו לפ"ז ממש קאמר שהרי יתרו פירש מע"ז אלא האי לגיז פירושו שלא יהא נימול ויהא כגר תושב: הואל וקח ככרים. השבע ששלחך וקח ככרים: וכל בית ישראל ערלי לב. פירוש אבל בגוים ערלים כמשמטו ואפילו המולים שבהם נקראים ערלים שאין הערלה קרויה אלא לשם עובדי כוכבים: שלא נתלה זכות למשה עליה. שאין הזכות חולה להנן למו שמתרשל צמנות מילה לפי שהעון הוא חמור: שדוחה את הנגעים. דכתוב ימול צער ערלתו ואף אם יש שם צכרת יקח אפי"ג דצקלי"ת צכרת עובר

אלא

חידושי דבשנה מעצרת יש לשוכר יג"ח, אלא דבא לאשמעי כיון
לשנה נחשבה לשוכר [ובדינך] זכב למשכיר זכב באמר צי לישני
איך הדין ופיקר מחני לומר לענין באומר חרי לישני.

וארלי י"ל דכוונה הרין לא דליש למנקט בארתי דחיקת דהא
מי"מ לרין למחני איך הדין בעומד צרי"ה אלא דבקושיא
כיון דפיקר דינא דמחני דצ"מ לענין אחר צי לישני אחי עיקר
הי לו למנקט שלא במלחא דחיקתא אלא בעומד באמצע שנה
וצ"מ זכובים לשנה ריוח דהמשכיר דהשוכר ידור זה רק עד
כלות שנה זו דהיינו עד השרי וילתקן ליתן צד זה י"צ [זכובים],
ובלשון דינר זכב לחודש יתן עד השרי רק לכל חודש דינר זכב והוי
ריוח להשוכר, ולישנא דהרין לא משמע כן, ולי"ע.

בא"ד ואני חוכך עוד וכו' המחני דהא זכו נסחר מהסוגיא דלעיל
דסי"ה פ"א אלא לאו דאמר שנה אלא שנה כהשנה, הרי
דאילו הי כמו שנה אחת לא הי אסור צפיצור וכתיב הרין צעמא
שם ולפי"ג.

דף ס"ה פ"א מחני ואין חכמים מודים לו. אם נפרש כהירושלמי
לר"מ ל"פ שאלה י"ל דחכמים ס"ל דלרין שאלה או

דס"ל דלא הוי כלל כחולב נדרו והוי נולד ולא מהני שאלה. אבל
אי אמרין דלר"מ לרין שאלה נלפ"ד הא דאין חכמים מודים לו
היינו דלא מהני שאלה אבל (אין) לומר דאין חכמים מודים
דס"ל דהוי כחנאי ממש וא"ל שאלה, דלישנא דר"מ דיש דברים שהן
כנולד היינו אף דהוי כנולד מי"מ אין כנולד ומהני שאלה משמע
דאין חכמים מודים לו במה דחידש ר"מ דאילו כנולד. ומה דכתב
ברא"ש צפירושו לפי אוקימתא דר"י דמה מעיקרא ולר"מ לרין
שאלה משום גזירה ואין חכמים מודים לו היינו דא"ל שאלה היינו
להך אוקימתא דמה דאמר ר"מ יש שהן כנולד היינו דחכמים
טשו אוחו כנולד אף דאין כנולד כתי"ש ברא"ש שם וא"כ חידש
ר"מ דטשו אוחו כנולד משי"ב שייך שפיר ע"ז ואין חכמים מודים
דלא טשו כנולד. אבל לאוקימתא דר"ה מה דאמר ר"מ יש שהן
כנולד היינו אף דהם כנולד מי"מ לא הוי כנולד וזהו שחידש ר"מ
דאילו כנולד א"כ משמע דחכמים פליגי ע"ז דהוי כנולד.

בהר"ן ד"ב חניא וכו' דהיכא טעמא. ע"י נעיל דף ז' ע"ב צרין
ד"ה נדוהו צפניו.

בהר"ן ד"ה נעשה כו' אינו לרין שאלה לחכם, ואם אח"כ חזרה
חזר לסורו חזר ונאסר, ואם נשאה ואח"כ חזר לסורו
י"ל דמוחר לקיימה דהנדר הי רק שלא לישא אוחה, בראשית
צתשי ס"ה ע"ג.

בפירושו ברא"ש ד"ה ובצר מת כו' דגזר ר"מ מה בצר אטו לא
מה ואין חכמים מודים לו וכו' וקיי"ל יחיד ורבים הלכה
כרבים כתי"ש ברא"ש צפירושו ד"ה אלא דר"י, ובאמת המורה לי
הא ברא"ש כתב שם דטעמי דר"מ דגזרין מת מקודם אטו לא
מה עד אחר הנדר וא"כ מהראוי דהלכה כר"מ בגזירותיו אפילו
נגד רבים כדמוכח מהכיה דפ"ו דכתובה (דף ס' ע"ב כנענ"ד)
ואף להגירסא וחכמים מודים לו וא"כ לר"י לרין ההרה וע"כ
שאי מחני דלקמן דהכא הוא דשייך גזירה אטו לא מה מעיקרא,
אבל כעצורה לא שייך גזירה דלא שכיח שתעשה אח"כ נאה, וכתי"ש
ברא"ש צפירושו שם, מי"מ כיון דקיי"ל דהלכה כר"ה ומשנתנו
במת או פ"ה אח"כ ממילא קיימא כפשטי דבעשות ל"ל התרה.
ע"ב ר"ן ד"ה שמת מיתה כו' ומזון שנים עשר חודש, ומזון
שנשים יום, וכסות שנים עשר חדש כ"ל.

בהר"ן ד"ה ומדאמרין כתב דלר"מ דמטלטלין משתעבדי לכתובה
היינו דאפי מיתמי גזבים דברי הרין אלו תמוכים לי
דסותרים לכאורה לדברי הרין צ"י הכותב במחני דקהי דינתנו
להכובל שהקשה שם הרין הא אפי מיתה דידיה לא נגזית רק
ממקרקע, ולא עדיף ברשות אחרים מאותם שביד הבעל מחיים. והי
דר"ע ס"ל כו' מאיר דמטלטלים משתעבדי לכתובה. ולפי דברי הרין
נדרים הא לר"מ אפי מיתמי גזבים וא"כ מ"ל שהם ביד אחרים
ולפי"ג. ואפשר לדחוק דמי"מ כיון דלא מקרי מטלטלי דיתמי יש
לצ"מ נמי זכות בהם ונחיתים לכושל, אף מי"מ יקשה בסיפא

דמחני הניח פירות חלושים כו' כל הקודם בהם זכה דמה מהני
חפיסה יחומים לגבי הכתובה כיון דסבר כו' מאיר דמטלטלי
דיתמי משעבדי לכתובה, גם יקשה על מה שכתב הרין בסוגיין
בפרכה ש"מ מטלטלי משתעבדי לכתובה פלוגתא דר"מ ורבנן
דבפירכא דמהא נשמע דר"ע ס' כר"מ, הא הקושיא ייתר חזקה
דכא ע"כ ר"ע ל"ס כר"מ מדקאמר ינתנו ליורשים שכולב לריכוס
שבעה ואמאי לא ינתן לכתובה גזבים מיתומים לר"מ, בשלמא אי
ר"ע ס"ל כרבנן אף דלכתובה בלתי"ה אין גזבים דהא אף מיתה
אין גזבים ממטלטלין י"ל דנקט טעם זה דכולן לריכין שזופה
משום צפ"מ, אבל אלו יסבור כר"מ איך אחר ינתנו ליורשים הא
נחיתים לאשה בכתובה, ולי"ע.

ע"ד שאלתו באחד שגדר ליתן נרות צדיכ"ג על מנורה החלויה
לפני העמוד, ולעת הנדר היחה המנורה זה ששה קנים, וכעת
נשתנה שהמנורה היחה הורדה ממקומה לתחתה למטה, ובמקומה
נתנו מנורה חדשה זה ט"ז קנים.

איתא במחני ונדריים (דף ס"ה) צקונס מעלונית שאזיה רע
דאם אזיה עשה השוכר אח"כ הותר הנדר דהוי כנודר
על חנאי, הכי נמי כיון שאמר החלויה לפני העמוד הוי כמפרש
הסוכר שבגללה נדר וצ"ד פשיטא דשכיח לשנות המנורה ממקום
למקום לאחיה סבה שיהיה ואין כאן חיוב ליתן נרות עוד על
המנורה הישנה.

ואין לחלק דדוקא הכס שאזיה רע דיתור לשון זה א"ה לפרשו
בענין אחר, אלא שהוא הסבה שבגללה נדר, משי"ב הוי
כתולה נדרו בחנאי, וכ"כ צ"ד א"ס היב הנודר צשעת נדרו
צבה"כ ואמר ליתן נרות על מנורה זו החלויה לפני העמוד, זכ
בדאי יתור לשונו לפני העמוד הוא לומר שזכו הסבה שבגללה
נדר, אבל א"ס לא היב הנודר אז צביח הבנסת יש לפרש דמה
שאמר החלויה לפני העמוד, היינו להודיע ולסמן לאחיה מנורה
כוונתו, ואין בכלל לשונו פירוש הסבה, מי"מ ג"ל דממילא כן
הוא, דאטו המנורה כיפי חלי לה להתחייב דוקא על מנורה
זו, ובדאי טעם הנודר היב כיון שהיא חלויה לפני העמוד, וא"כ
הוב כמפרש דבגללה נדר.

ואדרבא ג"ד עדיף, דהכס גבי שאזיה רע דנדר עכ"פ מהאשה
היחה, ושאזיה רע הוא רק סבה וטעם לעיקר הנדר,
אבל צ"ד לא נדר מעולם על מנורה זו, רק ליתן נרות לזמן
קצוב על מנורה החלויה לפני העמוד, ובאחיה מנורה שיהיה קאמר,
ובכל ענין נדרים אזלין בחר ענין שבגללה נדר, ולא אחר משמעות
הלשון, כמבואר בש"ע (ס"ה ריח) וק"ו צ"ד שגם הלשון סובל
כן, ומעולם לא היב דעתו על המנורה זו דוקא, והכוונה היב לא
משתי אלה, או להתחייב ליתן נרות להאיר לפני העמוד, או
לסמן צמין דמתחייב ליתן על מנורה כו' שהוא מספר ששה
קנים, אבל אין החייב דוקא לתחבס על מנורה זו, והרי הדבר
פשוט דנדר ליתן נרות על מנורה החלויה למטה אלל פתח
צה"כ, דודאי כוונתו רק למספר הנרות כפי הקנים שבמנורה
היחה, אבל לא דחייב דוקא לתחבס צמנורה היחה, ופשיטא
דכשתם תוחב הנרות א"ל לדקדק שלא יתחבס נרות שלו צמנורה
למטה ממנו וזהו צנודר על מנורה שלפני העמוד כמו ג"ד אפשר
דדוקא לפני העמוד, דר"ה צמנורה מן המבחר, אבל שיהיה
נדר דוקא על המנורה היחה ממש, אינו.

אך ראוי להסתפק אם יולא ידי נדרו צמספר נרות ששה כמו
שהיב מקדם צעת נדרו, או דלרין ליתן מספר כמספר
קנים דמנורה החלויה פתח לפני העמוד, אופן הספק א"ס עיקר
הנדר שהנרות שלריכוס ומדליקים צמנורה לפני העמוד יוגבה
הכל ממנו, או שהיב הנדר רק על מספר ששה נרות.
והנה א"ס הנודר יודע שכוונתו היב צשעת הנדר רק על מספר
הנרות, אזי אינו מחויב יותר, לא מצעי לדעת חוס'
ספ"ג דשבושת דהיכא דבלבו פירש לנדרו לא מקרי דברים שבלב,
אלא אפילו לדעת הרין שם וסייעתו שהם רוב הפוסקים דנדרו

חשמונות מחלק - אורח חיים קרב

חקו ע"ל מה שמזכיר תחית המתים ששה פעמים
 בברכה שניה מחיה מתים חתה , מחיה מתים
 ברחמים רבים , ומקיים אמונתו ליסני עפר , מלך ממית
 ומחיה , ונאמן אתה להחיות מתים , באלו מחיה המתים ,
 והוא על פי מ"ש בפ"ט דנדרים ד' האובים במתים עני ומלורע
 וקומא ומי שאין לו נשים , הרי ד' מיני מתים מלמד המתים
 נוכחית ועוד יש מיתה אחרת שהיא קשה מכלם דהיינו מי
 שבעשה רע שנק' מת בחייו כמ"ס בפרק מי שמתו א"כ הרי
 ג"ה קשה ולכן כשנאמר האבי נכנסת הגדול לתקן ברכה של שבח
 על תחית המתים ראו להזכיר כל מיני תחית שהם קשה מינים
 ולזה אמרו קשה פעמים מחיה והתחילו ראשונה בתחיה
 המלויה יותר דהיינו העניות וא"כ מחיה מתים חתה ואיזה
 תחיה היא זו ומפרש רב להקיע מוריד הטל והגשם וע"ז זה
 תכלול חיים נחשו וזהו לכולל העולם שכלם כעניים ואין להם
 לאכול כשאין גשם וכן לכל פרע שהוא עני כשהב"ה נותן לו
 עונה הוי"א תחיה לגביה ולזה חזר לומר מחיה מתים חתה
 דמלת חתה מיותרת שכבר אמר חתה גבור חתה היינו תאוס
 דפרנסה ובמתים הם על הב"ה בעלמו כמ"ס במ"פ חלק ובפ"ק
 דתעניות ג' מפתחות לא נמקרו ליד שליח נו' ואח"כ אמר
 מחיה מתים ברחמים רבים והוא נגד מלורע וה"ה כל חולי
 קשה כלרעת ולא מחיה מתים ברחמים רבים סומך נופלים
 ורופא חולים כלומר באיזה תחיה אני אומר היינו בנופלים
 וחולים שמרפא אותם והיינו מתיר אקורים שהחולה נקרא
 חנוק נכית האקורים כמ"ס בפ"ק דברכות אין חנוק מתיר
 עמו נכית האקורים ולכן אמר צוה ברחמים רבים שהחולה
 לריך רחמים רבים הן בעודנו חולה הן קודם שיחלה כמ"ס פ"ב
 דשבת ט"ז ל' לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה שאם יחלה
 אומרים לו הבא זכות והטער שנא' כי יפול הצופל אמנו ממנו
 להביא רחיה ומקיים אמונתו ליסני עפר נגד המיתה עכשית
 שנדר להחיות לכל זהו ומקיים אמונתו והוא ליסני עפר נלו'
 המיתה ממך שהם הישנים בעפר , ואח"כ אמר ממית ומחיה
 לענין הקומא ותחיה זו שייכא לכולל ישראל שגלו שהגלות
 נק' תשך כמ"ס במתקנים הוסיבני כמתי עולם דמשתעי בגלות
 ומתקוק זה גומיה הוסיחו נגמ' דקומא חסוב כמת וא"כ ומלמיה
 יאסעה כלומר באיזה תחיה אני אומר בתחיה של יאסעה שהיא
 היציאה מאפלה לאורה כקומא שנתפקח , ואח"כ אמר ונאמן
 חתה להחיות מתים לענין הנשים ולא נאמן חתה כי מלינו
 שהנעתי הב"ה לאברהם כה יהיה זרעך והיה נראה שלא קיים
 בי לא נתן לו רק בן אחד ולזה לשוחטו אמנם לבסוף קיים
 הנשחתו וזהו ונאמן חתה כלו' אע"פ שגראה שבעתי ואינו
 עושה לבסוף נאמן חתה בדבר שהרי קיים הבטחתו בימי מלכה
 כמ"ס והנכס היום ככתיב השמים בו' הרי כאן ה' תחיות חמס
 מה שיש לשבח יותר הוא על תחית הרשעים שהם קרויים
 מתים בחייהם כשגיל שנאבדו מחיי עולם הבא ועל שפושט
 תשובה הוא מקבלם וחזר ומחיה אותם ועל זה יש לברך ביות'
 וזהו ברוך אל מחיה המתים המתים דמקרא המתים היותר
 קשים שבת הרשעים שהוא מקבלם בתשובה ומביאם לחי
 העולם הבא .

שנאמר לימות המשיח אם לא יאכלו ימות המשיח חלל חותם
 הנמלטים בלוחו . הדור שאר הדריקים שבדורות הראשונים
 שכבר מתו לא יראו בעוכה ולזה אמר ומקיים אמונתו ליסני
 עפר כלומר שמקיים אמונתו בהבטחות שהבטיח גם ליסני
 עפר שהם המתים שכבר מתו מלך ממית ומחיה כלומר שאפ"ל
 למתים בחולה לארץ שאינם ראוים לתחיה מן הדין דכתיב
 ונתתי לבי בארץ חיים ארץ שזכיוני זה בו' כדאיתא בפ"ג
 דכתובות והיינו על ידי גלגול מחילת כדאיתא התם ולזה חת'
 ממית ומחיה כלומר כשם שממית אותם שבחולה לארץ כך
 מחיה אותם בח"ל דהיינו שנותן בהם רוח שם שייכלו לעמוד
 על רגליהם וליכך תחת הקרקע עד ארץ ישראל כמ"ס רש"י שם
 ונאמן חתה להחיות מתים היינו אותם אנשים שראינו אותם
 שעבדו על עולש הוה שדינם הוא שלא לחיות כמ"ס שם
 בכתובות מתים כל ימיו יכול לכל תלמוד לומר רבאמי כל
 יקומו במרמא עלמנו מדברי תורה ומוקי לה דהיינו במרפא
 עצמו לע"א חלל שהעובד על מאהבה ומיראה כגון יאר' בשמד
 חי לא קנליה עליה בחולה פעור לדעת רבא בסנהדרין דף
 ס"א דהלכה כוותיה ופסק הרמב"ם א"ל שאם קבלו בחלוד חייב
 ודבר זה אינו גלוי חלל לפני הב"ה שהוא בוחן לבות ומכיר
 זו שלא קבלו בחלוד והוא יתברך נאמן על זה להעיד עליו
 שלא קבלו בחלוד ומחיה אותם והו נאמן חתה להחיות בו' .
 באלו מחיה המתים רוצה לומר כל המתים שפילו אותם שלא
 נקברו ואכלו בשרם חיות ועופות או נטעו במים כמו שכתוב
 מבשן חשיב מבין שיני חריות בו'

תקו ראה נא בעינינו וריבנו ריבנו ומהר לגאלנו
 בו' כתב רש"י בפ"ב דגמלה דהאי גאולה לאו
 גאולה תגלות היא אלא שיגאלנו מן הגלות הבאות עלינו
 תמיד היא ברכת קנוז ונבין ירושלים ונאמר דוד יש לכל אחד
 ואחד ברכה לעצמה לבד מגאולה זו ע"כ ולשון מהר לגאלנו
 בגאולה שלמה למען שמך משמע על הגאולה העתידה וחולי
 תוספת לשון הוא שישן חיה אנשים ונבונות הרמב"ם א"ל לא
 איתא בגאולה שלמה למען שמך אלא ומהר לגאלנו כי אל
 מלך גואל חוק חתה

תקו השיבה שופעניו כדראשונה בו' ומלך עלינו
 מהרה חתה ה' לקך בחסד וברחמים
 בלדק ובמשפט בו' כך היא נשחת הרמב"ם א"ל והוא ע"כ המדרש
 שכתב רש"י א"ל בהושע בהפטרות והיה מספר בני ישראל ע"ש
 וארשתוך לי בלדק ובמשפט ובחסד וברחמים וא"ל בלדק
 ובמשפט שמתנהגו בהם ובחסד וברחמים שיבא לך מחתי על
 יייהם באברהם כתיב ושמו דרך ה' לעשות דקה ומשפט
 וכנגד נתן לבניו חסד ורחמים מאל הב"ה שנאמר ונתן לך
 רחמים ושמו ה' אלהיך לך חת הנבית ואת החסד טפקין מן
 הדקה והמשפט כמ"ס הכופכים ללענה משפט ודקה לארץ
 הניחו חף הב"ה חסדמהס החסד וברחמים שנאמר כי חספתי
 חת שלומי מאל העם הזה חת החסד ואת הרחמים וכשיחזור
 לעשות דקה ומשפט שנאמר ליון נמשט תפדה בו' והב"ה
 מוסיף עליהם רחמים וחסד ועושה אותם עטרה לארבעתן
 ומוסיבן בראשן ע"כ ואם כן פ"א מה שאנו אומרים ומלך עלינו
 בחסד וברחמים בלדק ובמשפט שימלך עלינו בחסד וברחמים
 שיחזור ויתן לנו כשגיל דק ומשפט שימלא בנו וחי תחיה
 מה לריך זה תפילה היא וחלי כשימלא בנו דק ומשפט יחזיר
 לנו חסד ורחמים שהתפילה היא שהב"ה הוא ישיב לנו שופעים
 כדראשונה שיהיו עושים דק ומשפט ועל ידי הוסיב לנו
 חסד ורחמים .

תקוה תקע בשופר גדול לחרותינו נראה למ"ס שופר
 גדול אינו גדול ממש בכמות לא בחשיבות
 שהשופר של הב"ה שיתקע נחרותינו אינו כמו השופר שאנו
 תוקעין ביוכל לחרות העבדים וחזרת הקרקעו' לבעליהם וכל
 ח

דרוש י

תוכחת מוסר מה שדרש הגאון זצ"ל בק"ק מיץ ב' אב תקה"ל והספד על ב' חכמי הדור ז"ל

אמנם ישעיה אמר, כי ה' דיבר, ועדיין זמן לחזור, וא"כ טיבם של שמים וארץ להתרות, ויש למהר מעשיהם אולי ישובו לה', ולכך נתן האזנה לארץ, ונכון הוא:

ואם כך שעדיין לא יצא הדיבור לפועל לצאת מפי נביא, מה שהנביא ישעיה ניבא, ולא היה דבר ה' אליו ומלתו על לשונו, כי אם ראה במראה נבואה והשיג דבר ה', ולכך נאמר, חזון ישעיה אשר חזה, דייקא, לא ניבא רק חזה, כי ניבא מלשון ניב שפתים, ולא היה עדיין מילתא של ה' בפיו לנבאות, כי אם כן לא היה אפשר בחזרה, וחסד ה' היה, ועדיין לא כלו רחמיו, לעורר ישראל אולי ישובו, ולכך לא נאמר רק לשון חזה ולא ניבא, ועוד כי יש בו נחמות ויעודי גאולה השלימה לעתיד לבא:

וכבר אמרו [מדרש שוח"ט תהלים ט'] לבא לפומא לא גליא, ופירושו, הנביאים שניבאו בפה לא התנבאו בקץ היותו סתום, אבל בהשגת הלב ובשכל הנבדל שהוא שכל שלם השיגו, וזהו לבא לפומא לא גליא, וכבר נודע כי חזיון הוא לא ראייה בעינים כי אם ראייה בלב, כמו שכתב הזוהר על ואתה תחזה וכו', שלא היתה ראייה בעין כי אם בשכל, להשיג מי הם חכמים, וכמו שכתב האר"י, דלכך נאמר תא חזי ולא שמע, היותו השגת הלב, ואמרו כי לכך נקרא חזה, הדופן שעל הלב, כי כל חזיון מלב, ולכך נאמר בישעיהו חזה, ואמר בניס גדלתי ורוממתי וכו':

ואין כוונתי כעת להאריך בדרוש וענינים גדולים כי מפאת אכילות זמן, הימים שבאו גוים

ישעיה אמר [ישעיה א, כ] שמעו שמים והאזיני ארץ כי ה' דיבר, והפך הסדר ממה שאמר משה [דברים לב, א] האזינו השמים ותשמע הארץ, וכבר דיברו בו מפרשים טעם שינוי הדברים. אבל טעם הענין נראה, כי כבר אמרו [תנחומא האזינו] דלכך ייחד שמים וארץ היותם עדים, ויד העדים תהיה בו בראשונה וכו', אבל גם נתייחדו להיות שני עדים מתרים בם, ועצר שמים במטר, והוא אולי על ידי כך יתנו ישראל אל לבם לשוב אל ה'. וכבר אמרו מפרשים, במי שנאמר בו האזנה הוא העיקר, ובמי שנאמר השמיעה הוא טפל, והאזנה היא עיקרית להטות אוזן בהשגחה גמורה, ולכך נתן משה האזנה לשמים להיותם רחוקים מבני אדם, ולא ימהרו לעשות משפט חרוץ בישראל, כי חפץ חסד הוא לטובת ישראל, ואילו נתן האזנה לארץ, היה במהרה משפטם, כי קרוב הוא:

אך זהו בעשותם דין בישראל, כדכתיב [דברים יז, ז] יד העדים תהיה בו בראשונה, אבל בעשותם התראה, אדרבה יש למהר כל רגע, פסידא דלא הדר, אולי ישובו ויתנו על לבם, ומה לנו להשהות באיסורים ודרכים הרעים. אך **כבר** נודע כי כל דבר שיצא מפי הקב"ה, אם ישובו יש בו חזרה, אבל מה שנאמר כבר על ידי נביא, לית ביה חזרה, וגזירת נביא אינה חוזרת, לבל יאמרו הנביא משקר, ולכך משה אמר [דברים לב, א] אמרי פי, והיינו שכבר יצא הדיבור מפי נביא, וא"כ לית ביה חזרה, כי כלה ונחרצה, ואין יחוד שמים וארץ להתרות, כי התראה זו מה טיבה, כבר נגזרה גזירה, ואין זה אלא לעשות משפט, ולכך תלה האזנה בשמים להשהות משפטם,

והנה עיקר שנאמר ששונאים זה את זה, לא עם הארץ זה לזה, רק עם הארץ לתלמידי חכמים, כאומרם [פסחים מט:] ואנשכנו כחמור, וכבר אמרנו כי השפעה מגיעה לצדיקים ותלמידי חכמים, ומהם מקבלים שארי ישראל, וא"כ התלמידי חכמים הם בבחינת בעל המשפיע, ועם הארץ בבחינת נקבה מקבלים שפע, ואם הם שונאים זה את זה, הם נפרדים אשה מבעלה, וזהו מאמר הפסוק, חטא חטאה ירושלים, והיינו כדדרשינן במדרש, שהיו שונאים זה את זה, על כן לנדה היתה, שגלמודה אשה מבעלה כנדה, כן עמי הארץ מופרשים ומובדלים מבעליהם, הם הצדיקים ותלמידי חכמים וא"ש:

הביטו וראו כמה גדול עון שנאת חנם, וכמה טובה מעכבת על ידה, ובעונותינו הרבים פשתה הנגע צרעת בקרב ישראל, דהיינו ח"ו לומר שלא יאהוב איש את גופו של חברו, ואם יקרה לו נזק או שיעליל השררה על יהודי, הלא כל ישראל זריזין להצילו בהשתדלות בנפשם ומאודם, ואין צריך לומר להצלת נפשות, הלא אח פדה יפדה, ויתקעו עצמם ממש בנפשם ומאודם יום ולילה לא ישבותו, וכי יחלה אחד, הלא כולם מתפללים ומבקרים, וכל העזר האפשרי לא יאצל מהם, ואפילו לרהוט ג' פרסאות בחלא, וכאשר אשה תהיה מקשה לילד ויבא חבל לה, הלא כל נשים שאננות ועשירות יקומו באישון לילה וילכו להיות נעור לעזור, היש לך אהבה ואחווה וריעות גדולה מזו, זכו חולקכון עמא קדישא קמיה מלכא קדישא, וזוהיא תפארתנו נגד הנכרים אשר יספרו מאהבת ישראל זה לזה, אך זהו הכל באהבת הגוף:

אבל באהבת הנפש, שהיא עיקר האהבה, אהבה נצחית ואהבה שסופה להתקיים, בעו"ה אין בינינו אלא מעט, כי אם יראה איש את רעהו הולך שובב בדרך לבו, לא ייסר אותו, ולא יאמר לו אל אחי, לא טוב המעשה ולא זו דרך החיים אשר דרך הקודש יקרא לה, ואדרבה יתן כמעט שמחה בלבו כי חברו סניא שמועתיה, ואם יראה חברו מדבר בבית הכנסת במקום שאסור לדבר, לא ימחה בידו, אם יראה מתלוצץ ומרבה שיחה עם נשים, מדבר

ניכול פה, ודברי נרגן ולשון הרע וכדומה, לא ימחה בידו כלל:

אוי ואבוי, היש לך שונא גדול מזה, רואה חברו טובע בנהר ואין מוחה, זו שנאת חנם בלי מצוות שהיה בזמן בית שני, כי רבו העוברים ולא מיחו, ובשביל זה, נעשו פרצות רבות בבית שני, שהיו כת צדוקים ויתר כתות, שפקרו בדברי תורה שבעל פה ומרו פי בית דין הגדול שבירושלם, וזהו יותר עון מכל העונות, כי זהו בכלל כפירה, ודרך זרה היא מי שאומר בבית שני לא היה עון גדול נמצא ביניהם כלל, היש עון גדול מאפיקורסים שכפרו בתורה שבעל פה ובהוראת סנהדרין שיושבים על כסא ה' ואלהים נצב בעדתם, וכזה רבו, כמו רבו בשיטות צדוקים, בייסותים, כת יהודא גלילי, וכת שהיו שוכנים ביערות ומדברות, והכל היה נגד רצון חכמי ישראל הפרושים, כי לא קיימו מצוות רגלים ומועדי ה', ורבים מכתות שלא נשאו נשים כלל, ויתנהגו כמשפט אחים ואחיות אצל הנוצרים ועכו"ם קדמונים, כי מאתם למדו עכו"ם לעשות כמותם, ורוב מהכתות שפקרו בהשאת הנפש ותחיית המתים, היש לך עון גדול מזה, ומה צריך חולי רע ומר יותר, עד אשר הכהן גדול, שהיה בשנה ההיא שנחרב הבית, היה איש צדוקי, כמ"ש יוסף בן גוריון בספרו לרומיים, תפח רוחיה דהאי כהן און ימ"ש אשר כך עלתה בשנתו, ואיך היה צום נבחר, עת רצון לה' להתמלא רחמים על ישראל ולהנחם מהרעה, אם איש צורר ומתעב כזה בא קודש פנימה, ולכן משחז"ל [יומא ט:] כי בבית שני היה עון שנאת חנם, הכונה כי זהו שרש המרי, כי על ידי כך באה כל הרעה הזו, וזהו החלי, כי היותם שותקים בעוברי עבירה על ידי כך יסובב כי פשתה הרעה, מרעה אל רעה יצאו, וגברו המינים וצדוקים ואפיקורסים ימ"ש:

באמת רוב המוני עם, הן לומדים הן אינם לומדים, חושבים כי לא יאות להוכיח רק לרב ומורה, אבל איש אחר לא נאה לו להוכיח לעמיתו, וזהו שקר כאשר דרשתי פעמים רבות, שטועים אתם בזה, אדרבה אם רב יוכיח, יאמרו אין כל אדם יוכל להיות רב ומורה, ומי כמוהו עושה,

יערות

דרוש י

דבש

קצט

ולכך אחי ורעי כמה יקר בעיניכם לומר זה מחיה מתים, ומעשה אליהו ואלישע הוא ממבחר שבפלאים שהחיה המתים, ודבר זה בידכם לעשות כל רגע ושעה להשיב רבים מעון ולהחזיר טועים לדרך הישר, זוהיא תחיית המתים המובחרת, כי מה נפקה מינה בגוף אשר תחלתו מטיפה סרוחה וסופו למקום רימה ותולעה, אבל עיקר התחיה לנשמת אדם, אשר היא נר אלהים וכבתה, חושך ולא אור, בעברו את מצות ה', ויש לה מיתה עצמית, ועל ידי החזרה בתשובה ושמוע לקול מוכיח, תשוב רוח לנדנה וחיה תחיה, ולכך אמרו [פסחים סח.] צדיקים בידם להחיות מתים כל שעה ורגע, והיינו כמ"ש:

לכן בבקשה מאתכם, קיימו מצות ואהבת לרעך. להוכיח עמיתו, ואמת כי רוב המוני עם אינו מקיים מצוה זו ואינו אוהב לנפשו גם כן, ואיך יאהב חבירו יותר ממנו, אבל אמת זו היא כוונתי גם כן. אם יוכיח לחבירו גם ידו לא תפעל רע, וכי איך יערב ללבו להוכיח לחבירו, והוא בעצמו השרץ הזה בידו, וזוהיא כוונתי שאני מרבה להוכיח, אף כי יודע אני, אוי לי על שברי, שאיני כדאי לכך ומכף רגל ועד ראש אין בי מתום, רק על ידי כך בכמה דברים אני מובדל מיצר הרע אם יסית אותי, לומר לו כלך מאתי, כי איככה אוכל לעשותו, ואני מוכיח לאחרים לחדול הרע הזה, ובעו"ה הא גורם שאין התורה נחשבת אצלם לכלום, ומחליפים עולם קיום בעולם עובר, ועל זה מקונן ירמיה [איכה א. יא.] כל עמה נאנחים מבקשים לחם, נתנו מחמדיהם באוכל להשיב נפש, ראה ה' והביטה כי הייתי זוללה:

ולהבין ענין הפסוק, נבין מתחלה דברי הגמרא [ב"מ פה:] מה שכבר פירשנו בו כמה פעמים, אבל זהו מה שנראה לי עתה קרוב לפשוטו, דבר זה שאלו לחכמים וכו' על מה אבדה הארץ, ולא ידעו להשיב עד שאמר הקב"ה בעצמו, על עזבם את תורתו, והדבר תמוה דמה זה דחכמים ונביאים לא ידעו, הלא כל נבואתם מלאה בזה – הואיל ואינם שומרים תורת ה' – שיגלו בראש

הודפס מאתר אוצר החכמה

זוה יאמר כך וזה כך, ויתלוצצו על הרכ, אבל אם איש כערכו יוכיחו, ויאמר לו מה תחשדני, גם לי לבב כמוך להיות כמוך, רק הדבר רע לשמים וכהנה, ולמה לא תחוס על נפשך ולמה תמרה פי קונך, ידעתי כי דברים כאלה, יותר יפעלו מכל תוכחות שלי מימים ימימה, ולכך אמרו חז"ל [אבות א. ו.] עשה לך רב וקנה לך חבר, כי חבר יותר צריך מרב, עד שתקנה אותו בכסף מלא, וח"ו להתחבר לרשע, וחבר פועל יותר מעשרה רבנים, והמוני עם נמנעים מזה, וחושבים פן יצחקו עליהם, ויאמרו מי שמך לרב מוכיח, כאשר באמת רבים מתלוצצים ואומרים ראה זה דבר חדש, זה נעשה מוכיח בין לילה היה וכו', וכדומה מדברי ליצנות ושטות:

אבל מי האיש החכם ויבן את זאת, שיותר שישחקו עליו צעירים, יותר שכרו מרובה, וסוף דבריו לעמוד, ודבריהם יהיו כעלה נובל, וכבר נודע מאמר עקביא [עדיית ה. ו.] מוטב שאהיה שוטה כל ימי, ואל אהיה רשע שעה אחת לפני המקום, ואין השחוק שוה כשבח ושכר שיש לו אצל הקב"ה, כמבואר בזוהר, כי כאשר ישראל מתפללים בצבור, ומסיימים ברכת מחיה מתים, כרוז קאי מאן הוא גברא דמשגיח להוכיח חוטאים, ולהדרם לפולחנא דמלכא קדישא, ובא מלאך ומביא דמות דיוקן של איש כזה, ע"ש שמפליג בגודל השבח ויקר ושכרו הרבה מאוד, וא"כ מה חשוב השחוק והבזיון שיש לו בעולם הזה, ומה ערך יש לו נגד השכר ועשיית רצון קונו ונחת רוח ליוצרו, אשרי אדם יחזיק בו:

ויאמר זאת לאחר סיום ברכת מחיה מתים, כי גם זה בכלל מחיה מתים, להחזיר בתשובה רשעים, כי הם מתים אמיתיים, ועל ידי תשובה הם חוזרים להיות חיים, וזוהיא תחיית המתים אמיתית, וכמו שתחית המתים תהיה מה' ועל ידי טל, כן קבלת רשעים בתשובה הוא על ידי קב"ה שחותר חתירה, כי המלאכי שרת מקטרגים, ומחיה אותם על ידי טל אורות שלו לחדש נשמתם, אשר היא מסואבת ופגומה, ועל ידי טל ירחץ צואת בת ציון, וישוב לראות פני אלהים, וזוהיא תחיית המתים:

רב ושליש עקרא ושרשא רכל עלמין (הר ח"א דף י"א ע"ב).
 ויסתכל בשמים ובארץ, ויחשוב בלבו הפסוק (ישעיה מ, כו)
 'שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה', וכי הוא יתברך ברא
 יש מאין המוחלט, ויחשוב 'מה רבו מעשיך ה' (תהלים קד,
 כד). ויתבונן בגדולי^מ מעשה ה' בבריאת הארץ וכל צבאיה,
 מדומם, תצומח, וחי, ומדבר, ובריות גדולות וחכמות נפלאות,
 הים הגדול וכל אשר בו, ומגוראות הליות, ויצר הרים וברא
 רוח ואש לודג, והכל כנגד חרדל נחשב כנגד עולם
 הגלגלים, וכן גלגל בערך גלגל שלמעלה הימנו, וכן כולם,
 וכולם נחשבים לאין נגד מלאך, ומלאך נגד מלאך גבוה מעל
 גבוה, לאלפים ולרבות עד אין מספר לגרודי חייליו, וכולם
 היו כלא היו נגד הכסא רם ונשא, והכסא נגד כבודו, והוא
 סיבת כל הסיבות ועילת כל העילות ואין זולתו. ואז
 (תתמלא) [יתמלא] יראה לידא מפניו יתברך, ויבנס גם כן
 אהבה בלבו לדבק בו, ואחר המחשבה הזו יתחיל כברכה,
 ברוך אתה ה' כו.

מו. בפ"ל דביקות האמונה, שיאמר על כל פעולה שרצה
 לעשות, אפילו לזמן קרוב, יאמר: אעשה זד
 אם ירצה השם, הן שיהיה דבר גדול או דבר קטן, וסימך
 'עצת ה' היא תקום' (משלי יט, כא), 'היא' ראשי תיבות א"ם
 ירצה ה'שם, ואז 'תקום', ו'א"ה' מקום כבודו' (קדושה כתר
 מוסף שבת וי"ט).

וכן אם ירצה לעשות איזה משא ומתן, כגון לקנות או
 למכור איזה סחורה, יאמר: אני בוחש בה' ומקווה בזו
 הסיבה ישלח לי השם יתברך מזונותי וצרכי, כי היעשה ה'
 ארוכות בשמים, להוריד לו שק מלא מעות, רק השם יתברך
 מזמין ברצונו הטוב על ידי הטבע, כמו שאמרו רבותינו ז"ל
 (ילקוט שמעוני ח"ב רמז תתפ"ג), 'יתברך ה' אלהיך' (דברים יד,
 כט), יכול אפילו יושב במל, תלמוד לומר (שם) 'אשר תעשה'.
 ויבטח כי העסק זו היא הסיבה ששולח לו השם יתברך
 הקצוב לו, וכן כתב בחוכת הלכות (שער הבטוח סוף"ג). ואם
 הרויח, יאמר: הרווחתי בעזרת השם יתברך, כמו שכתוב
 (דברים ת, יח) (וידעת) 'והכרת את ה' אלהיך' כי (ה') הוא
 הגוף לך כח לעשות חיל. וכן להיפך, אם אירע לו איד
 רעה או הפסד, יאמר: מאת ה' היתה זאת לי עבור איד
 חטא, ויפשפש במדה כנגד מדה, ויתקן המעוות, לא כמו
 איזה בלי דעת נמשל כבהמות, כשמומין השם יתברך הפסד
 בממון, אז אחר כך מקמץ בנתינת צדקה, וכיוצא בזה, והרי
 הוא כמכבה אש בתבן, שלפי רגע נכבה האש אבל אחר כך
 מתלהב ביותר. וגם רומה למי שהוא צמא, ומרווה צמאו

יצר הרע אותו, כי השם יתברך ברוך הוא בוחן רואה
 כליות, ומעניש כפי ערכו. על כל זאת, אם חוזר בתשובה
 שלמה או נושא עון ונושא פשע, ומכל שכן שמשלם גמול
 טוב לצדיקים, וקל להבין.

מב. (נשא) [ו]חמאה'. מזה יוצא העיקר של ביאת
 משיח, כי תכלה הוהמא
 וזהמת הנחש, ויחשוב הקדוש ברוך הוא הודוונת לשגנות,
 כי 'חמא' הוא שגנה (כדלעיל אות קטנה ל), שנאמר (יזמיה ג, כ)
 'כי אסלה לאשר אשאי'.

מג. 'ונקה'. לשבים, זהו תחיית המתים. כי היסורים
 ממקין ומנקין, מכל שכן המיתה. ותכלה
 הוהמא, ואז יהיו נקים חכים. הרי י"ג עיקרים יוצאים מ"ג
 מדות.

מד. ומצאתי תפילה ישנה מיוסרת בשם 'ביומי', זה
 גוסחה: 'ידי רצון מלפניך השם, המקודש
 שלש עשרה, למען * אברהם ויצחק הראשונים בבריתות שלש
 עשרה, ולמען יעקב איש תם וצאצאיו, שלש עשרה, תתני עם
 מקיימי תורתך הגדרשת במדות שלש עשרה, וברכני לדבק
 לשמרי ממקרה, ולא ימנעו ממני מדותיך השלש עשרה, והאר
 פניך אלי, והוציא שכלי לפועל תורה ותתני, וארעך בשם עם
 וישר עיקרם שלש עשרה, ותשא זיו שכינתך אלי, ועלי תשרה,
 ותשים לי שלום מהמונעים באלו השלש עשרה!'

* [הגה"ה]

פירוש התפילה: 'אברהם ויצחק הראשונים נבריות שלש
 עשרה', היא המילה שנכתבו עליה שלש עשרה צריחות (נדרים לא
 ט), נחמה לאברהם^מ, ואברהם הוא הגימול ראשון, ויצחק הוא
 הראשון הגימול לשמונה ימים. 'חס ואלאלי', יעקב ונציו הם
 שלשה עשר. 'הנדרשת בשלש עשרה מדות', היא נבימת דרב
 ישמעאל (נבימת גרש מורת נהיט). 'וברכני לדבק לשמרי', נגד
 'ברכני ה' ישמרך' (נמדנר ג, כד). 'והאר פניך ה' ותתני', נגד
 'אשר ה' פניו אליך ויחקך' (שם שם, כה). 'ומשא זיו כו' ותשים לי
 שלום, נגד 'ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום' (שם שם, טו).

מה. 'לפני האמונה. כשאדם עומד מממתו אל
 עוסק שום עסק בעולם, ולא
 דבר אפילו דיבור אחר, רק יפנה וירחין כו', ויחשוב בבוא
 עולם יתברך במחשבה דבוקה, כי הוא אחד יחיד ומיוחד.
 ויחשוב כי הוא מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, אידו

יד רמ"ה

דברי יוסף (סי' ג"ז), שכתב גם כן דהך טביומי הוא לא רב
 טביומי האמורא, אלא קדמין אחד, עיי"ש. ועיין בשו"ת שו"ת יצחק
 הנדמ"ה להגריי וייס זצ"ל אבדיק קאלברונג ועורכיו (חאו"ח סי'
 י"ז) מה שכתב בזה.
 טו. ראה בתוספות יו"ט נדרים (פ"ג מ"א ד"ה שנכתרו) מה שכתב
 בענין זה באורך.
 טז. בדפוטי אמשטרם, הגיטא: בגבול.

יד. ראה בשו"ת חתם סופר (יו"ד סי' שני), ובאה"צ ח"ב סי' קמ"ח
 דהך טביומי הוא הנוכר גם בקידושין (יד ב), והוא יסוד תפילה זו.
 ברם נראה דאינו מוכרח, אלא דתפלה זו מקדמין אחד, ורכינו
 יסדה בשם 'טביומי', והיינו שטוב לאומה בכל יום. וראה בבכא
 בתרא (יב ב) גבי רב אשי שנעשה ראש מתיבתא מאן חתם
 טביומי, ופירש המהרש"א בחידושי אגרות דקימא ליה שעתא
 דהיינו טב יומי דמול טבא דיומא גרים ליה. ועיין עוד בשו"ת

מי שמפקפק על הגאולה הלז הרי כופר בעיקר האמנת התורה והנביאים:

והנה ר' הילל בפ' חלק צ"ט ע"א אמר אין משיח לישראל, פירש"י אלא הקב"ה בעצמו יגאלם בלי שליח. ופי' זה מוכרח הוא, דאל"ה אדמקשה ל"י רב יוסף מעני ורוכב על חמור, דיש לדחות דקאי על נחמי"ם כמ"ש רמב"ן סוף פי' שיר השירים, ולא דחאו מדברי זכרי' שיצאו מים חיים מבית ה', וראיה זו כ' הראב"ע סוף זכרי' [י"ד ח'] ע"ש, אע"כ מזה אין ראיה, דודאי גם לר' הילל יש גאולה אלא שאין משיח מלך ג. וגם בזה לית הלכתא כוותי', והאומר אין משיח וקים ל"י כרבי הילל הרי הוא כופר בכלל התורה דכ"ל אחר רבים להטות, כיון שרבו עליו חכמי ישראל ואמרו דלא כוותי' שוב אין אדם ראוי להמשך אחריו. כמו ע"ד משל במקומו של ר"א היו כורתים עצים לעשות פחמין לעשות ברזל לצורך מילה [שבת ק"ל ע"א], ואחר דאיפסקא הלכתא ע"פ רבים מחכמי ישראל דלא כוותי' העושה כן בשבת בעדים והתראה סקול יסקל, ולא מצי למימר קים ל"י כר"א. והא דתניא במס' עדות [פ"א מ"ה] למה נישנו דברי היחיד ע"ש, מילתא אחריתי כמובן, ואין להאריך. ועכ"פ הגאולה וביאת המשיח איננה עיקר, אבל מי שאינו מודה בו כופר בעיקר של האמנת התורה ודברי נביאים:

ויש לי לעורר בדבר אחד, הנה אין לנו בכל התורה שום דבר שאין אנחנו בעצמנו עדי ראיה חוץ מפ' בלעם, כי כל מופתי מצרים ומדבר את הכל ראו עינינו ונעשה לפני ס' רבוא ולא נשאר אחד מכל ישראל בחוץ שלא ראה, חוץ למ"ד יתרו אחר מתן תורה בא [זבחים קט"ז ע"א] נשאר בני משה מבחוץ, זולת זה לא נשאר אחד שלא ראה בעיניו, ואין האבות מנחילים שקר לבניהם וה"ל כאלו ראינו בעינינו, ואפילו חידוש עולם ומעשה נחש בגן עדן והמבול והפלגה, כבר כ' רמב"ן בספר דרשות הרמב"ן [ריש דרשת תורת ה' תמימה] הרי אדם הראשון ראה עצמו יחידי בלי אב ואם ומעשה ג"ע וגירושו, והוא דיבר פה אל פה עם שם ג, בן נח רבו של יעקב אבינו ע"ה, כי בן חמשים הי' יעקב כשמת שם, וקיבל ממנו כל הנ"ל עם מעשה מבול והפלגה, והוא סיפר לבניו, ועמרם שמע מלוי ואמר לבניו

רשאי ליכנס לביתו לדבר עמו תנחומים, ופירש"י משום חלישת דעת דאשה אחרונה, וע"ש תוס' ד"ה מתה אשתו וכו', והדברים ק"ו מה התם דעביד איניש דנסיב ב' נשים ומתאבל על אחת בפני השניה, מ"מ כשנכנסה זו תחת זו ה"ל חלישת דעת אם יתנחם על הראשונה, כ"ש אשה בפני בעלה השני שלא תתאבל על הראשון, ודרכי' דרכי נועם וכל נתיבותי' שלום:

משה"ק סופר מפפד"מ

סימן שנו

שיל"ת, פ"ב כאור בקר ליום ג' יו"ד למב"י תקצ"ול. שלום וכל טוב לרב טוב וכו'!

יקרתו הגיעני, ענין הויכוח אם יש י"ג עיקרים או ג' כהר"י אלבו, לא ידעתי שום נפקותא כ"א קריאת שם בלבד. ולדעת המקובלים אין כאן עיקר כי כל קוצים של תורה הם עיקרים מה בין זה לזה:

אך העירני תלמידי הרב הגדול מוה' מאיר אב"ד דק"ק אונגוואר נ"י, בתפלת רב טביומי המוזכרת בשל"ה שער האותיות אות א' דף ס' ע"א שם נאמר עם יושר עיקרם שלש עשרה יע"ש, משמע שקבלה קדמונית מימי רב טביומי שיש י"ג עיקרים א. אך א"א לי בשום אופן להאמין שיהי' גאולתנו אחד מעיקרי הדת, ושם יפול היסוד תפול החומה חלילה, ושנאמר אלו היו ח"ו חטאינו גורמים שיגרש אותנו גירוש עולם, וכדס"ל לר"ע [סנהדרין ק"י ע"ב] בעשרת השבטים שהם נדחים לעולם, המפני זה רשאים הם לפרוק עול מלכות השמים או לשנות קוצו של יו"ד אפי' מדברי רבנן, חלילה. אנחנו לא נעבוד ה' לאכול פרי הארץ ולשבוע מטובה, לעשות רצונך אלקי חפצתי, ועכ"פ ועל כל אופן עבדי ד' אנחנו יעשה עמנו כרצונו וחפצו, ואין זה עיקר ולא יסוד לבנות עליו שום בנין. אך כיון שעיקר יסוד הכל להאמין בתורה ובנביאים, ושם נאמר גאולתנו האחרונה בפ' נצבים ובפ' האזינו כמ"ש רמב"ן שם [ל' א', ל"ב מ'], והרבה מזה בדברי נביאים, אם כן

ראה מתושלח. וכצ"ל: פא"פ עם מ ת ו ש ל ח ו מ ת ו ש ל ח עם שם - זכרון למשה (גראסוארדיין - תרמ"ד) ע' ק"מ אות יו"ד.

(א) ראה שו"ת אה"ע ח"ב סס"י קמ"ח.
(ב) וכ"כ כע"ז בשו"ת חו"מ סי' קצ"ב ד"ה מה שרוצים.
(ג) לפנינו שם: נח שראה את אדם הראשון. וצריך להגיה כאז ושם ע"פ הש"ס ב"ב ה"א: "מתושלח ראה אדם שם נתם סופר <שו"ת. מהדורה חדשה -> ב יו"ד א' ב / סופר. משה בר שמואל {עמוד 758} (743502)

מואב ובין קוסם אחד בלעם שבא אליו אל ארצו ולמה בא ומי הביאו, ומי ידע שכנה מזכותת ושרצה לקלל ונהפך לברכה, מי בא בסודם, וישראל היו שרויים במדבר, ואם הם עמדו בארץ מואב בראש הפסגה וראו למטה אל המדבר למרחוק, מאין ידעו יושבי מדבר שמביטים עליהם מראש ההר הזה ושנחשים עליהם, ואפי' מרע"ה לא ידע ורק מפה הקב"ה ית"ש נכתבו הדברים, והנביא צווח [מיכה ו' ה'] זכר נא מה יעץ בלק וגו'. והנה המאמין בכל התורה ובמצותיה רק מסתפק בפ' בלעם הרי הוא כופר בה' אלקינו ה' אחד, ולא יאמר אדם שפ' בלעם היא עיקר מעיקרי התורה שבנו עליו בנין, ומ"מ הכופר בה' כופר בעיקר, וה"ה ומכ"ש בגאולה אחרונה המפורשת מפי ה' למרע"ה אם יהי' נדחך בקצה השמים וגו' [דברים ל' ד'] וכפר אדמתו עמו [שם ל"ב מ"ג] וכיוצא בו:

ה' הטוב והמטיב ייטיב לנו ויורנו מארחותיו, ונלכה בדרכיו ונהי' ממבורכיו, לשמור תורותיו וחוקותיו, נעלה לציון ברננים ודבר אלקינו נשמע פנים אל פנים:

משה"ק סופר מפפר"מ

משה ואהרן, וכל הדור ההוא קבלו כן מאבותיהם. ובכל הדורות כל הנעשה לזקן זקנים הרי הוא כאלו נעשה בפניהם ממש וא"א להכחיש, זהו במעשיות וספורי תורה:

ואמנם כל סידורי מצות, נ"ל כשגעון מי שיאמר שבאחד מהדורות קם אחד והמציא להניח תפילין ויצא בקרן אחת על מצחו והטעה העולם לומר זהו טוטפת האמור בקרא, הלא ירגמוהו העם ויאמרו זה לא שמענו ולא ראינו מאבותינו מיום עמדנו על הר סיני ועמנו משה רבינו ע"ה ואחריו יהושע בן נון וזקנים ונביאים, מי ימלא לבו לחדש דבר, וכן בענין סוכה וד' מינים וכל מעשה קרבנות, מי יכול לשנות הדבר בענין הנהוג בכל יום ויום לפני זקנים ונביאים אם לא כך ראינו בעינינו ממרע"ה ותלמידיו ותלמידי תלמידיו עד היום הזה. ויסכר פי דוברי שקר הקראים הרעים, מ"ש שאידע בימי שמעון בן שטח ויהודה בן טבאי, תמק לשונם בחכם כלה ענן וילך יורד שאול לא יעלה:

נחזור להנ"ל, כל התורה כולה ראינו בעינינו חוץ מפ' בלעם, מי הגיד לנו מה הי' בין מלך

ברוך ה' לעולם אמן ואמן

עצמו, אע"ג דקאי באיש ממעט איש דכוותיה, ולא ה"ל לאוקמי מיעוטא אאשה, נראה משום דה"נ נימא קאי במוכר ב"ד ממעט מוכר ב"ד ולא למעט מוכר עצמו, וכיון ששני הדרשות שקולות נראה לאוקמי מיעוטא אאשה טפי מלאוקמי איש, דיותר ראוי לחלק בין איש לאשה מלחלק באיש גופיה. והא"ש דברי תוס' דסוטה, דלפי הך דסוטה דאשה לעולם אינה נמכרת בב"ד, וא"כ אפי' דאיירי במוכר ב"ד יותר ראוי למעט מוכר עצמו איש מלמעט אשה מוכרת עצמה, דהא מוכר ב"ד ליכא באשה, וכיון דנוקים אזנו למעוטי מוכר עצמו ממילא אימעטי אשה, וא"כ העבד למה לי וא"ש. שוב נמצא קושיא זו במשנה למלך פ"ג מה' עבדים הלכה י"ג, ולא תירץ כלום, ומ"ש נ"ל נכון בעז"ה:

קמ"ל בעינן ב' עדים כמו בממון. ומ"מ דוקא לענין עדות הושוו עדות ערוה לעדות ממון, אבל לענין שארי ענינים כגון חזקות לא הושוו ממון וערוה, כמבואר בש"ס ופוסקים בדוכתי טובא, ועיי' ספ"ק דב"מ [כ' ע"ב] וכי יליף מר איסורא מממונא ע"ש, ואע"ג דאין גז"ש למחצה, מ"מ הכא כתיב כי מצא בה, ופירש"י פרשת תצא בפסוק [כ"ד ז'] כי ימצא איש גונב נפש מאחיו, כל מקום שנאמר מציאה היינו בעדות, והכא כתיב כי מצא בה ערות דבר היינו מצא בעדות הראויה, והוה סד"א עדות איסורין כחד סגי, לכן כתיב דבר דהך עדות שנים דוקא, אבל לדבר אחר לא הושוו, ועיי' היטב חי' רשב"א קידושין ס"ה ע"ב עכ"ל בחידושי שם. העתקתי זה כי ראיתי מ"ש בקונטרס שלו:

ואחתום בברכה א"נ:

משה"ק סופר מפפד"מ

תשובה קמח

שיל"ת, פ"ב יום ד' ל"ד למב"י תקע"ל.

שלום וכ"ט ליי"נ הרב המופלא ומפורסם בערוגת הבשם תלמידי הותיק כש"ת מהו' מאיר א"ש נ"י אב"ד ור"מ דק"ק בא"י יע"א:

האי שעתא קבלתי נועם מכתבו, והיות כי אנשי השוק סובבים לנסוע לפעסט ע"כ מהרתי להשיב ע"י ג"ה. ואודות תרי מילי דטביומי דשאל מעלתו, אומר חדא הא דכתבו תוס' ס"פ היה נוטל [כ"ג ע"ב ד"ה בגניבתו] דלמאי דקיי"ל התם דאין אמה עבריה נמכרת בב"ד, א"כ למה לי דאמר רב טביומי בקידושין ט"ו ע"א דלרבנן דלר"א העבד למעוטי אמה שאינה נרצעת, וקשה תיפוק ליה דאין מוכר עצמו נרצע, והקשה מעלתו הא מבואר לכל מעיין בסוגי' דקידושין שם דאי לאו העבד למעוטי אמה הוה מוקמינן אזנו למעוטי אזנה, ולא הוה ידעינן למעוטי אזנו של מוכר עצמו. הנה הקושיא ראוי לו למעלתו, ואין פנאי לחפש ולעיין מה המפרשים אומרים בדבר זה. והנלע"ד הא דפשיטא להש"ס למעוטי אזנה טפי מלמעוטי אזנו של מוכר

והא דתפלת רב טביומי יה"ר מלפניך השם המקודש

שלש עשרה א, ר"ל י"ג תיקוני דיקנא הידועים

הנרמזים ביי"ג מדות ה' ה' אל רחום וחנון כידוע,

ולעולם לא נתכוון רב טביומי על י"ג עקרים שהמציא

הרמב"ם שהוא היה הממציא הראשון בזה, ואשר

לפנים לא ידענום ב:

ואסיים בברכה מרובה לו ולתורתו:

משה"ק סופר מפפד"מ

תשובה קמט

שיל"ת, פ"ב נגהי ליום ד' ז"ך טבת שנת תקע"ד לפ"ק.

שלום על ישראל ה"ה תלמידי הותיק מלא עתיק הרבני מהו' ישראל נ"י:

מתקן דבריך במ"ש במס' גיטין מ"ג ע"א דרצה להוכיח דחציו עבד וחציו בן חורין קידושיו קידושין, מהא דתניא מי שהמית חציו עבד וחציו ב"ח משלם חצי כופר ליורשיו, ואי ס"ד קידושיו אין קידושין יורשין מנ"ל, ודחי כשעשה אותו טריפה ומאי יורשיו נפשיה, ורבא דחי זה דהא אין כופר משתלם אלא לאחר מיתה, אלא ראוי ליורשיו ואין לו. ומזה הוכיח פר"ח בתשו' מים חיים [סי' ב'] שזכר טריפה אינו מוליד, דאלת"ה לוקמא רבא

אהל ישכר (גולדשטיין) סי' קכ"ז כתב שרב טביומי הנז' בשל"ה אינו המוזכר בש"ס. וראה עוד אמרי שפר עמ"ס ברכות (להגר"ש

דייטש תלמיד מרוז) י"א ע"א ד"ה עוד כתב. הודפס מאתר אוצר החכמה {743502} עמוד 384

(ה מופיע בחי' גיטין הנדפסים מהדו"ב.

(א מובא בשל"ה שער האותיות אות א'.

(ב עיי' לשון מרן בשו"ת יו"ד ריש סי' שניו. ובשו"ת נתם סופר <שו"ת. מהדורה חדשה -> ד אבהע"ז ב / סופר, משה בר שמואל

ואמרת להעיר כעת איזה הערות על אומיותיו. ידידי נ"י המתיק טוב טעם לדברי הרמ"א צסי' ל"א [ס"ב] שלא יצרך בחול המועד צקול רס על התפילין, שמאחר שספק הוא אם לצרך, אין לענות אמן על הצרכה, כצסי' רט"ו [ס"ד] וזה מיושב קושית הט"ז [כאן סק"ב] מאחר וכלפי שמיא גליא, אין לחלק בין לחש לקול רס, עכ"ד.

כבר צעת הריא רמזתי לו על קיצור שו"ע סי' יו"ד סעיף ד', שהמציא לצרך כל השנה ברכת של ראש בלחש, מפני הספק שפרמ"ג [סי' כ"ה א"א סק"י] חקר וזה אם לענות אמן על של ראש, עיי"ש, אמנם במסגרת השולחן כותב שם [סק"ח], שבודאי אם שמע יענה אמן, דכיון שמצרכין, ואין חוששין לספק ברכה לבטלה, מכל שכן שמוחר לענות אמן, שספיקו קל מספק ברכה שאינה נריכה, עיין פרמ"ג א"א סי' רט"ו [סק"א], עכ"ד.

ואני מלחתי דעת קדמון שנהג כרמ"א לצרך ברכת ספק בלחש, והוא הר"מ ז"ל שצירך ברכת שהחיינו דיוס על המגילה בלחש, לחוש לדעת רמב"ם ז"ל [פ"א ממגילה ה"ג], שאין לצרך שהחיינו דיוס, מוצא באגודה פ"ג דמגילה אות ג'. וחיידוש שהרמ"א צסי' תרל"ב [ס"א], שהציא דעת ר"ח לצרך דיוס, לא הזכיר דברי הר"מ, דהיינו לצרך בלחש. (ומדי דברי הנה הפני יהושע במגילה דף ד' [ע"א ד"ה חייב] כותב, שהשהחיינו דלילה הוא על היו"ט דפורים, ושל יוס הוא על המגילה, עיי"ש. ולפי דעת הפני"ז ז"ל, אף מי שאין לו מגילה מצרך צלילה שהחיינו על היו"ט. אמנם המג"א סי' תרל"ב [סק"א] כותב, מי שאין לו מגילה לא יצרך שהחיינו. ועיין צפר"ח סי' תרע"ו אות א', הוא ג"כ כדעת המג"א כאן, ועיין חמדת אריה פרק ט"ו אות ג', עיש"ה).

והנה הט"ז צסי' כ"ה [סקט"ז], מקשה על רמ"א צסי' ל"א, דאם חש לטעם אמירת קדושת חתר צמוסף דר"ח לחלוץ תפילין צמוסף, מכל שכן שהיה לו לחוש לטעם חוק צצסי' מהזוה"ק שלא להניח תפילין בחול המועד. ולענ"ד הי' נראה, עיין צ"ח [סי' ל"א], שמפורש צירושלמי [מו"ק פ"ג ה"ד] להניח תפילין צחוה"מ, ועיין צמגן גבורים [צשלטי הגבורים צוס"י ל"א] הציא דעת הרא"ש

צתשובה [כלל כ"ג אות ג'] צפירוש לצרך על התפילין צחוה"מ. (ועיין מחנה חיים ח"ב על יו"ד צוס"י י"ב, מציא שנראה צעליל דעת רש"י צסוכה מ"ו [ע"א] ג"כ לצרך, שז"ל רש"י שם על הגמ', היו לפניו מצות הרצה, מצרך וזונו על המצות, מפרש רש"י, מצות הרצה, ליטול לולב, לישב צסוכה, להניח תפילין. וכתב שמצא כן צחורע"ק ז"ל). ולכן גבי ר"ח שהניח תפילין והתפלל כבר צהס, והיו עליו כשיעור צצסי' כ"ה, יכול לחלצם למוסף, אף אם אין הטעם חוק כ"כ, אמנם גבי חול המועד כיון שמפורש צירושלמי להניח, לצטל ממצות תפילין שלא להניחם כלל לא חש הרמ"א אף לטעם חמור שצוה"ק.

ודברתי עם הגאון ר' דוד ניימאן נ"י [זו"ל] צזה, והזכרתי שצזכרון יהודא [ל' ע"ב, מדפי הספר] מציא שהגאון אמרי אש זלה"ה נהג כחותנו הגאון אוהל דוד זלה"ה, ולא צירכו על של ראש צחוה"מ, מאחר דיש שחי ספיקות צשל ראש, דאפשר שנפטר צשל יד, ואפשר שאינו חייב לצרך היום. ואמר לי הגאון הנ"ל נ"י [זו"ל], שיכול לצרך גם על של ראש, מאחר שהיא ברכת השבח על שנתן הקצ"ה לנו מצוה זו, והיה כדכתב הדרכי משה סי' ח' [אות ה'], שאף שלטלית קטן שלנו אין לו השיעור הראוי, צכל זאת יכולים לצרך על מצות צי"ת, מאחר שהיא ברכת השבח שנתן לנו ה' מצוה זו. אמנם לענ"ד יש להשיב, דשם עדיין לא צירך על מצוה זו היום, כי לצישת הטלית הקטן הוא טרם לצש הטלית גדול, אבל כאן כבר צירך על מצוה זו להניח תפילין.

*

במ"ש אהוני נ"י על תפלת י"ג מידות צצשלה שער האומיות [אות א' ד"ה הרי י"ג], שדיבר עליה הח"ס ציו"ד תשובה אחרונה [סי' שני] וצאהע"ו [ח"ב] סי' קמ"ח, שדודו הגאב"ד דערעטשקע כעת אבד"ק פאקש נ"י אמר, שלא ר' טציומי הנזכר צקידושין י"ד ע"ב יסד תפלה זו כמשמע מהח"ס, אלא שנמצא תפלה זו מקדמון א', ושל"ה יסדה צשם טציומי, ר"ל טב לאמרה צכל יוס. וידידי נ"י החזיק ע"י ממהרש"א חידושי אגדות צ"ב די"ב ע"ב, גבי רב אשי שנעשה ר"מ מאן חחס

טציומי, פי' דקיימא ליה שעמא, דהיינו טב יומי דמזל
טבא דיומא גרים ליה, עכ"ד.

הנה במש"כ דודו הגנ"י שפלה זו מיוסדת מקדמון
א', יפה כיוון להגאון שו"ת דברי יוסף סי' נ"ז,
והוא ממחבר ספר תצואות הארץ, ואעתיק דבריו
ז"ל, בתשובת חתם סופר חיו"ד בתשובה האחרונה
נשאל הגאון המחבר הג"ל נ"ע, הלא נזכר צם' של"ה
דף ס' ע"א בשער אותיות, ז"ל, ומנאמי תפלה ישנה
מיוסדת צם טציומי זה נוסחא יר"מ השם המקודש
שלש עשרה וגו', ותתנני ואלעך צם עם יושר עיקרים
שלש עשרה, ע"כ, משמע שקבלה קדמונית מימי רב
טציומי שיש י"ג עיקרים, והכוונה הלא ידוע,
שהרמב"ם חקר ותיקן עיקרים אלה, ולפי סדרת
השואל כבר הזכירם רב טציומי שהיה צומן סוף
האמוראים, והגאון לא השיבו על עמם שאלתו, וזכיתי
למצוא בסידור תפילה דפוס ישן נושן, ונחוכו גם שיר
היחוד עם פי', ובהקדמת שיר הזה נזכר ז"ל, ועתה
ראה ראיתי הרצה פירושים על שיר היחוד הקדוש
הזה, והנה מנאמי אותו חצן מעורב עם הזר וכו',
לכן אשאל עבד מן לורי שדי, ואכתוב פה ככל אשר
קבלתי פה אל פה מיודעי האמת, נאום טציומי,
עכ"ל. וברור כשמש שעל טציומי הזה כיון של"ה
שמאל תפלה ישנה מיוסדת צם טציומי וזכרים זה
י"ג העיקרים, כי היה זמן רב אחר הרמב"ם, אבל לא
שהוא רב טציומי האמורא, וזה פשוט מאלד, עכ"ד.
[ראה צאור הגדולים אלופי יעקב ח"א צמבוא עמ'
קי"א: רב טציומי זה הוא חכם אחרון צראשוניס, הוא
ר' יו"ט ליפמאן מילהויון, שהיה בשנת ד"א ק"נ
מחכמי עיר פראגא, והיה חותם צם טציומי]. דברי
אוהבו ידיו דוש"ת חמיד.

הק' יצחק ווייס

סימן יח

כתיבת פרשיות תפילין בס"ת בע"פ

במה שכתבתי בקונטרס א' שיפלא בעיני, למה לא
פשט רבינו הכ"מ [מהל' תפילין פ"א הי"ב]
בהס"ת איסתפקתא דרבינו מנוח, אם הסופר שכותב

צם"ת פ' שמע צואחחנן והי' א"ש שצפ' עקב, אם
רשאי גם אז לכחוב צע"פ, כמו שרשאי צעת שכותבן
צפרשיות התפילין משום דמגרס גריסין כצאו"ח סי'
ל"ב. ומנאמי אה"כ שגם צם' הנפלא צית יצחק על
מס' מגילה דף ח"י ע"ב [ד"ה ואידי ואידי נכתבות]
הקשה ג"כ זאת והניח צל"ע, עיי"ש.

נלענ"ד כעת דשפיר עבד מרן הכ"מ שלא פשט
הדבר משם, משום דצ"ח או"ח סי' ל"ב
אות ט"ז כותב, והציאו בקלרה אדמ"ו צצט סופר
ציו"ד סוס"י פ"ה, דהטור סובר דמלוא מן
המוצרך בתפילין ומזוזות לכותבן מתוך הכתב אפי'
שגורות צפיו. אלא לפי שהסופרים נהגו לכתבם
צע"פ הניחו להם חכמים מנהגם והו' דלא חני
צצרייתא (מגילה י"ח ע"ב) כותבין שלא מתוך
הכתב, דהוה משמע לכתחילה, אלא נכתבות שלא
מתוך הכתב, כלומר יכולין לכותבן, ואין מוחין בהן,
עכ"ד ז"ל. ועפ"י כיון דגם ככותבן בתפילין
ומזוזה מהראוי ונכון הוא צאמת לכותבן מתוך
הכתב דווקא, אלא שאין מוחין צסופר שנוהג
לכתבן צע"פ, מהיכא חיתי ללמוד משם ולפסוק
האי דינא גם כשמגיע הסופר צם"ת לפרשיות אלו
לכותבן גם שם צע"פ, כי הרי הוא הצו דלא
להוסיק עלוהי, אם דגם צפרשיות דתפילין ומזוזה
לא ניחא כ"כ למיעבד כן.

וב"ל שאפשר גם להציא רא"י מלישנא דגמ' שאינו
רשאי לנהוג הכי גם צם"ת כשמגיע הסופר
לפרשיות אלו. דלישנא דגמ' הוא תפילין ומזוזות
נכתבות שלא מן הכתב. ולמה לא קאמרה גמ'
פרשיות דתפילין ומזוזות נכתבות שלא מן הכתב,
דאז הו' משמע צכל פעם שכותב אותן הפרשיות
אף אם צם"ת כותבן יכול לכתוב צע"פ, והגמ'
קאמרה תפילין ומזוזות, מזה משמע צפירוש
דדווקא צעת שכותב פרשיות אלו לתפילין ומזוזות
אז יש האי חסיר' לכותבן צע"פ, אבל לא הותר
כשמגיע צם"ת לפרשיות אלו.

ואימא צ"ה ג"כ קצת סברה לדבר, דהנה כל
הפרשיות שצם"ת מצראשית עד לעיני כל
ישראל צריך לכתוב מתוך הכתב כמפורש יוצא
ציו"ד צה' ס"ת [ס' רע"ד סע' צ'] וצאו"ח סי'

חידושי הלכות

השותפין פרק ראשון נבא בתרא

ואגרות מהרש"א

ג

(דף יב ע"ב - י"ג ע"א)

ומזה שדקדקו החוס' לפרש לשיטת ר"ח שהגדר מפקיק צין צ' השדות אצל אס היה מצד א' של נגר ולא היה דבר מפקיק ציניהם ודאי דיהיבין לכל א' אחד מיצרא ח' אך ק"ל לפי החוס' כיון דע"כ לכ"א מהם צריכין ליתן הנגרא כדמשמע בשמעתין דליכא מאן דפליג דליכא קפידא צנגרא מה ירויה האומר לאפושא אריסי צעניא דאס נחלוך הב' שדות לשמים צאורך לפי משך הנגרא ע"כ צריכין אנו לחלק ח' שהיה חלק האחד מצד ימין לשמיעון וחלק צ' הסמוך לנגרא לראובן ומצד הב' יהיה חלק האחד מצד שמאל לראובן וחלק הב' הסמוך לנגרא לשמעון וא"כ יהיה צריך כל א' מהם לב' אריסין [כוח] ו' ואס הא' יהיה צאמנע צא' מהן גס חצירו כמו כן יהיה צאמנע צאחד מהן ואס נאמר לחלוך הב' שדות צרוחין על רוחם הנגר גס צוה לא ירויה האומר לאפושא אריסי צעניא ולא יצא כלל חלקו צאמנע ח' ואפסך לקיים צדוהק הפי' הראשון ורצונו צב' אריסין ואע"ג שצמד מצדא נמני ח'א ופסך לקיים צדוהק הפי' הראשון ורצונו אריסין היה הוא רוצה שגס חצירו שצסמוך לו יצטרך לב' אריסין אצל מלשון הרא"ש ו"י נראה שגס לפי החוס' הוא חושש לחלק כך כדי שיצא ח' חלקו צאמנע ויהיה הוא שמור מצ' צדין ולא חצירו ולא ידעמי להולמו והיה נראה לדצרייהם דלצבי מה"ט דקאמר לאפושא אריסי ושיצא חלקו צאמנע לית לן למישש כלל אף אס לא יצא לשני כלום מן הנגרא ע"פ גורל וגס זה הוא דחוק ודו"ק:

החקרה כמו שאר ג' מחילות ולכן קרוי אכסדרה ולא נוחא להו לשיטתו לפרש כפי רש"י דצריעיה מוקפת חלונות דא"כ לא היו קרי ליה אכסדרה לכל צית נמי מוקף חלונות מצד אחד משא"כ לפרש"י דשפיר קרי ליה אכסדרה כיון דמוקף חלונות מכל ארבע מחילות וק"ל ח':

דף יב ע"א בד"ה ה"ג ר"ח ואי כו' בכרבא זורעא ובהרודי כו' וזהו בהרודי עכ"פ. מהרש"ל הגיה צהדורי ור"ל מלשון חזרה כמ"ס וצחירתו עוד מושך כו' ואין צורך דצהדורי מלשון חרישה ור"ל דזרע צחרישתו וכן מפורש צערך צערך רד גס ע"פ דברי המקשה לפר"ח שאינו כפרש"י ח' וק"ל:

ח"א דף יב ע"ב מיום שחרב בהמ"ק נפלה נבואה כו'. מיום שחרב צהמ"ק ראשון קאמר צדיבתי שני לא היו נציאים אלא צתחלת צניתי היו חגי וצרייה ומלכתי ולא צא למעט הכל אלא מקדש שני אצל צע' שנים שחרב הית עדין היו נציאים. וענין שגטלה מן הנציאים ומנהם לצוטים און הנצואות שוות דנצואות נציאים ע"י הש"י או ע"י מלאכיו אצל נצואת השוטים ומיוקויות אינו אלא ע"י שד דהכי מחלק צצכר הוואה ח' צין התלומות שיש מהן ע"י המלך ויש מהן ע"י שד וענין צמידוטי פרק ד' דנדרים ח' וק"ל:

ח"א דף יב ע"ב מיום שחרב בהמ"ק נפלה נבואה כו'. מיום שחרב צהמ"ק ראשון קאמר צדיבתי שני לא היו נציאים אלא צתחלת צניתי היו חגי וצרייה ומלכתי ולא צא למעט הכל אלא מקדש שני אצל צע' שנים שחרב הית עדין היו נציאים. וענין שגטלה מן הנציאים ומנהם לצוטים און הנצואות שוות דנצואות נציאים ע"י הש"י או ע"י מלאכיו אצל נצואת השוטים ומיוקויות אינו אלא ע"י שד דהכי מחלק צצכר הוואה ח' צין התלומות שיש מהן ע"י המלך ויש מהן ע"י שד וענין צמידוטי פרק ד' דנדרים ח' וק"ל:

ח"א דף יב ע"ב מיום שחרב בהמ"ק נפלה נבואה כו'. מיום שחרב צהמ"ק ראשון קאמר צדיבתי שני לא היו נציאים אלא צתחלת צניתי היו חגי וצרייה ומלכתי ולא צא למעט הכל אלא מקדש שני אצל צע' שנים שחרב הית עדין היו נציאים. וענין שגטלה מן הנציאים ומנהם לצוטים און הנצואות שוות דנצואות נציאים ע"י הש"י או ע"י מלאכיו אצל נצואת השוטים ומיוקויות אינו אלא ע"י שד דהכי מחלק צצכר הוואה ח' צין התלומות שיש מהן ע"י המלך ויש מהן ע"י שד וענין צמידוטי פרק ד' דנדרים ח' וק"ל:

ח"א דף יב ע"ב מיום שחרב בהמ"ק נפלה נבואה כו'. מיום שחרב צהמ"ק ראשון קאמר צדיבתי שני לא היו נציאים אלא צתחלת צניתי היו חגי וצרייה ומלכתי ולא צא למעט הכל אלא מקדש שני אצל צע' שנים שחרב הית עדין היו נציאים. וענין שגטלה מן הנציאים ומנהם לצוטים און הנצואות שוות דנצואות נציאים ע"י הש"י או ע"י מלאכיו אצל נצואת השוטים ומיוקויות אינו אלא ע"י שד דהכי מחלק צצכר הוואה ח' צין התלומות שיש מהן ע"י המלך ויש מהן ע"י שד וענין צמידוטי פרק ד' דנדרים ח' וק"ל:

דף יג ע"א תד"ה אית דינא כו' דא"כ יובל אחד צל"ק את חבירו ע"י

לפשוט דמשמע דפסיקא ליה בצשטו דיהיבין ליה אחד מיצרא והיינו צצדה אחד

<p>הנהרות</p> <p>צ"ל מתחלק כו': בד"ה שבקש לפתוח יט' כנגד פתוח ח'. כל"ל וכן אה"כ כא': בד"ה חמש חצירות כו' להר"ר הס"ד:</p> <p>דף יב ע"א גמ' קבר שפתחו סתום אינו מטמא כל סביביו פרץ את פצימיו וסתמו מטמא כל סביביו כל זה נמחק: שם דאמר רב יהודה אמר רב מצר שהחזיקו כו' כל"ל: שגטלה נבואה מן הנביאים כו' כל"ל: רש"י א"ל: ומה"כ האחרות ג"כ הס"ד: בד"ה בהרודי כו' הורע אב"א כו' כל"ל והד"א:</p> <p>דף יב ע"ב רש"י בד"ה הא מדיול כו' כשהנהר שם כ"כ נמשכים ממנו מתמעט ולפעמים שזה כו' כל"ל:</p> <p>דף יג ע"א בד"ה לית דינא שזה יכול לומר לא שלך אקנה ולא שלי כו' כל"ל: תוס' בד"ה כופין את כו'-הא היא מרגלא ליה פירוש שיכול להכשיר זרעו ע"י שישא בני ח' שפחה כו' כל"ל:</p>	<p>חכמת שלמה</p> 	<p>חידושים</p> <p>דף יג ע"א רש"י בד"ה חד גיסא כו' פלגינן לה בקרנול כו' כל"ל: ואמר דציר זה מצוי ציר כו' *:</p> <p>בד"ה לעיר אחרת לדרך עיר אחרת הס"ד וא"כ שהמבואות בה הוא ג"כ ס"ד ומה"כ האחרות ג"כ הס"ד: בד"ה בהרודי כו' הורע אב"א כו' כל"ל והד"א:</p> <p>דף יב ע"ב רש"י בד"ה הא מדיול כו' כשהנהר שם כ"כ נמשכים ממנו מתמעט ולפעמים שזה כו' כל"ל:</p> <p>דף יג ע"א בד"ה לית דינא שזה יכול לומר לא שלך אקנה ולא שלי כו' כל"ל: תוס' בד"ה כופין את כו'-הא היא מרגלא ליה פירוש שיכול להכשיר זרעו ע"י שישא בני ח' שפחה כו' כל"ל:</p>
---	---	---

מהר"ם

דוחק. ולפי פירוש התוס' הוי תיובתא לרב הונא מסיפא דברייתא דקתני נמצאת הפנימית משמשת לעצמה פירוש שאין אחרות משתמשות עמה וא"כ מן הרין יכולה לסתום כנגד פתח רוחב המבוי ואין בני מבוי יכולין לעכב עליה ותיובתא לרב הונא דאמר בני מבוי מעכבים על הפנימית אם בא לסתום:

דף יב ע"א גמ' בברייתא בית סתום וכו' פרץ פצימיו אין לו ד' אמות בית סתום אין מטמא כל סביביו פרץ פצימיו מטמא כל סביביו. כצ"ל והשאר ט"ס: שם דאמר מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו אמר רב ענן שרואל מוצאות המפורשין וכו'. כצ"ל והשאר הוא ט"ס:

דף יב ע"ב תוס' ד"ה כגון זה כופין וכו' תימה אמאי אצטרך קרא בכבוד וכו'. ו"ל דבפ' יש נוהלין לפינן מקרא דיהיבין ליה מדכתבי פי שנים מקיש חלק בכור לחלק פשוט כדמיינתו החוס' לעיל מזה ד"ה חלק בכור וכו' פירוש כאלו היו הכל חלק אחד ולמה לי קרא תיפוק ליה דכופין על מדת סדום דזה נהנה וזה לא חסר הוא: י. ח' ב"מ דף ק' ע"ב. יט' צ"ל "לסתום". כן מגיה בדפוס "פיתוחו".

אתרי ניגרי וכו'. הד"א. ומפרש ר"ת וכו' לא ניתן לך זכות שיש לנו בשדה זו וכו'. עיין בהר"ן דביאר זה ביאור רחב: כ"א דתרת ארעתי אתרי ניגרי לא קאי

דוחק. ולפי פירוש התוס' הוי תיובתא לרב הונא מסיפא דברייתא דקתני נמצאת הפנימית משמשת לעצמה פירוש שאין אחרות משתמשות עמה וא"כ מן הרין יכולה לסתום כנגד פתח רוחב המבוי ואין בני מבוי יכולין לעכב עליה ותיובתא לרב הונא דאמר בני מבוי מעכבים על הפנימית אם בא לסתום:

דף יב ע"א גמ' בברייתא בית סתום וכו' פרץ פצימיו אין לו ד' אמות בית סתום אין מטמא כל סביביו פרץ פצימיו מטמא כל סביביו. כצ"ל והשאר ט"ס: שם דאמר מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו אמר רב ענן שרואל מוצאות המפורשין וכו'. כצ"ל והשאר הוא ט"ס:

דף יב ע"ב תוס' ד"ה כגון זה כופין וכו' תימה אמאי אצטרך קרא בכבוד וכו'. ו"ל דבפ' יש נוהלין לפינן מקרא דיהיבין ליה מדכתבי פי שנים מקיש חלק בכור לחלק פשוט כדמיינתו החוס' לעיל מזה ד"ה חלק בכור וכו' פירוש כאלו היו הכל חלק אחד ולמה לי קרא תיפוק ליה דכופין על מדת סדום דזה נהנה וזה לא חסר הוא: י. ח' ב"מ דף ק' ע"ב. יט' צ"ל "לסתום". כן מגיה בדפוס "פיתוחו".

אתרי ניגרי וכו'. הד"א. ומפרש ר"ת וכו' לא ניתן לך זכות שיש לנו בשדה זו וכו'. עיין בהר"ן דביאר זה ביאור רחב: כ"א דתרת ארעתי אתרי ניגרי לא קאי

הנהרות והערות

אן ע"י דבש תמר. בן צ"ל לפר"ח "שהוא כפרש"י" (דבש תמר) ובדפוסים כדפוסים שלנו. גן שבת דף צא ע"א. דן דף לח ע"א. הן שמות לד', א, דברים י, א. ון דף לח ע"א ד"ה וכולן. זן סי' מז. הן ע"י נחלת דוד. טן בדפוס"ר "לחלוך". ין בדפוס"ר ללא סוגריים (אוילי צריך להיות כאן צירוף). יאן ע"י קיקיון דינוה. יבן צ"ל כדי "שאפשר" שיבא כו' (דבש תמר). יגן ברכות דף נה ע"ב. ידן דף לח ע"א ד"ה וכולן. טון ע"י פורת יוסף המבוא בילקוט מפרשים. טזן פסחים דף קיב ע"א. יזן זכריה ט, יז. יחן ב"מ דף ק' ע"ב. יטן צ"ל "לסתום". כן מגיה בדפוס "פיתוחו". כאן בסוף הדיבור. כבן תיבת "שם" טענת דפוס צ"ל "שהם" (דק"ס הגהות אות ל) וכ"ה ברש"י לפנינו ע"פ הגהת מהרש"ל "שם" והוגה על הגליון "שהם". כגן צ"ל "בנו". וכ"ה לפנינו בתוס' "בנו" ע"פ הגהת מהרש"ל. כדן צ"ל "לאחד אשני" (ב"ש).

תלמוד בבלי <עזו והדר> - כד בבא בתרא / תלמוד בבלי {עמוד 494} {743502}

